

משרד החינוך התרבות והספורט

האגף לתרבות תורנית

מדי חודש בחודשו

עורך: אריה וינברגר

גיליון 164 - כסלו-טבת התשס"ו

חברי המערכת: מלכה אהרונסון, ד"ר אברהם גוטליב, שילה הרשושנים, הרב אריה וינברגר, מזל טרבלסי, ד"ר אריה סטריקובסקי, שמעון עזר, ד"ר עמנואל בן נאה, שמחה סיאני, חנה תובל

עיצוב עטיפה, סדר וגרפיקה: סטודיו "שושנה שחר"

הוצאה לאור: מחלקת הפרסומים, משרד החינוך התרבות והספורט

כתובת למכתבים: הרב אריה וינברגר, האגף לתרבות תורנית, משרד החינוך התרבות והספורט
רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 95464

אתר האינטרנט של האגף לתרבות תורנית: www.education.gov.il/toranit

© כל הזכויות שמורות

נא לשמור על קדושת הגיליון

ירושלים, התשס"ו

תוכן העניינים

5	תאריכים ומאורעות בחודשי כסלו-טבת
14	בדרך האתרים - מס' 2
18	חומר עיוני למדריכה
	דינים
21	מדיני חנוכה
24	לוח המודעות מס' 146 - תשבץ לחנוכה
25	פסיפס קהילות ישראל - יהודי מצרים - חלק שני
27	פעולות
28	א. חנוכה
36	ב. עשרה בטבת
37	ג. 900 שנה למות רש"י "המורה הגדול"
41	ד. פרשת השבוע
47	מזימרת הארץ
48	מלאכות יד
55	חומר עזר
57	פתרונות לתשבץ לחנוכה
57	פתרונות לפרשת השבוע לנוער

(אירועים ואתרים)

חודש כסלו

הקדמה

חודש כסלו הוא החודש השלישי מחודש תשרי והחודש התשיעי מחודש ניסן.

מקורו של השם כנראה במילה כסל שפירושה תוחלת (למטר). באשורית פירושו קשת ובערבית תנור. בלוח גזר הוא נקרא "ירח לקש" על שם הזריעה המאוחרת. החודש נזכר פעמיים בתנ"ך: "ויהי בשנת ארבע לדריוש המלך היה דבר ד' אל זכריה בארבעה לחודש התשיעי בכסלו" (זכריה ז: א)... ויהי בחודש כסלו... ואני הייתי בשושן הבירה (נחמיה א: א).

מזל החודש: קשת. לפי שהוא חודש הגשמים ובו נראית לעתים הקשת בענן. בחודש זה ניצחה קשת החשמונאים הגיבורים את האוייבים.

אירועים

יז בכסלו תש"ח - כ"ט בנובמבר 1947 - עצרת האו"ם החליטה על חלוקת ארץ-ישראל והקמת מדינה יהודית.

לאחר שבריטניה העבירה את בעיית ארץ-ישראל להכרעת האו"ם בעיקבות מלחמת המחתרות ובעיקבות לחץ בינלאומי, מינתה העצרת הכללית של האו"ם ועדה מיוחדת לבדוק את הבעיה על בוריה ולהגיש הצעות. רוב חברי הוועדה החליטו על חלוקת ארץ-ישראל לשתי מדינות - יהודית וערבית - והשארות ירושלים בפיקוח בינלאומי.

בעצרת הכללית של האו"ם ביום 29 בנובמבר 1947 החליטה העצרת לאשר את הצעות הוועדה. 33 מדינות הצביעו בעדה, 13 מדינות הצביעו נגדה, ועשר מדינות נמנעו. החלטת האו"ם התקבלה בארץ בהתפרצויות של שמחה, והמוני יהודים יצאו במחולות ברחובות הערים הגדולות בארץ.

יט בכסלו תשס"ו (2005) - דגם ישיבת כפר הרא"ה יוצב ב"מיני ישראל"

דגם מוקטן של אם ישיבות בני עקיבא, ישיבת כפר הרא"ה, יוקם באתר "מיני ישראל" ליד לטרון. הדבר סוכם בין הנהלת האתר לבין מנכ"ל מרכז ישיבות בני עקיבא, אלחנן גלט. הדגם של הישיבה ייחנך ב-יט בכסלו, במלאת עשר שנים לפטירתו של אבי דור הכיפות הסרוגות ומייסד הישיבה, הרב משה צבי נריה זצ"ל.

ישיבת כפר-הרא"ה היא אם הישיבות התיכוניות של תנועת בני עקיבא. בעיקבותיה קמו ישיבות דומות רבות נוספות בכל רחבי הארץ, וכן אולפנות לבנות. המנכ"ל גלט הצליח לשכנע את מנהלי "מיני ישראל" שמדובר במפעל חינוכי חשוב המהווה חלק מהפסיפס הלאומי. לדבריו, "החינוך הציוני דתי ובפרט מפעל הישיבות הציוניות שהגה ויזם הרב נריה זצ"ל, הוא פרויקט לאומי שמשפיע יום יום על דמותה של המדינה ועל גבולותיה".

דגם הישיבה שיוקם בלטרון יכלול את מיבנה הכיפה המפורסם מכפר הרא"ה, בליווי מיצג אורקולי של תלמידים ודמותו של הרב נריה. נציגי "מיני ישראל" הבטיחו לקיים מבצע הוזלה מיוחד לתלמידי בני עקיבא שיבואו לבקר באתר.

כה בכסלו - ג' תקצ"ו, 164 לפני הספירה - חנוכה.

חג החנוכה נחוג במשך שמונה ימים, מ-כה בכסלו עד ב או ג בטבת (תלוי אם חודש כסלו של אותה שנה חסר או מלא), לציון ניצחוננו של יהודה המכבי וחילו על היוונים והמתיוונים ולזכר טיהור המקדש וחנוכתו בכה בכסלו בשנת 164 לפסה"נ.

ניצחונם של המכבים הביא לשיחרורה של ארץ יהודה משיעבוד זרים, לביטול הגזירות שגזר אנטיוכוס הרביעי (אפיפנוס) על היהודים (איסור של שמירת השבת, איסור ברית מילה ועוד), לחידוש העבודה בבית המקדש ולכינונה של מדינה יהודית עצמאית.

ב-כה בכסלו, כאשר נכנסו המכבים להיכל המחולל, לא יכלו להדליק את נרות מנורת המקדש, כי לא מצאו שמן טהור מפני שהיוונים טימאו את כל השמנים. נמצא רק פך שמן טהור אחד בחותמו של הכהן הגדול, שאמור היה להספיק ליום אחד. ונעשה להם נס והשמן דלק שמונה ימים (ראה תלמוד בבלי, מסכת שבת כא:). מקור השם "חנוכה" בחנוכת המזבח. ויש המסבירים: חנוכה - חנו כ"ה: המכבים וצבאם חנו בכ"ה בכסלו לאחר ניצחונם.

מלחמתם של המכבים היתה על רקע רוחני. לא היה זה מאבק מתוך רצון להשתלט, אלא מאבק מתוך רצון לחיות חיי יהדות מלאים ולהתנער מכל כפייה של שלטון זר. לזכר נס פך השמן, המסמל את הפך הרוחני הזה של החג, אנו מדליקים את נרות החנוכה.

בנוסף ליום חנוכה המזבח בחנוכה בית חשמונאי אירעו ביום זה מאורעות רבי משמעות בעבר הקדום של עם ישראל. ב-כה כסלו נסתיימה מלאכת המשכן במדבר, וכן חנכו את המזבח וההיכל בימי חגי הנביא.

כו בכסלו תרצ"ז (1936) - הוקם תל עמל (ניר דוד) בעמק בית שאן - ראשון יישובי חומה ומגדל.

"חומה ומגדל" הוא כינוי ליישובים שעלו על הקרקע בתקופת מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939) שכונו על ידי הערבים "המרד הערבי". המאורעות והמגמות שהחלו להסתמן בחוגי השלטון הבריטי להקפאת העלייה וההתיישבות בארץ ישראל העלו את הצורך

למצוא דרכי התמודדות חדשות. הנהגת היישוב בחרה בדרך של התיישבות מתוכננת על פי שיקולים ביטחוניים וצרכים לאומיים ארוכי טווח.

את התוכנית לדגם של יישובי חומה ומגדל הציע איש קיבוץ תל עמל שלמה גור (גרזובסקי) והיא אושרה בשינויים מעטים על ידי ההגנה. התוכנית ענתה על מספר דרישות עיקריות: (א) הקמת יישוב תוך יום אחד; (ב) התיישבות זמנית היכולה להפוך בעתיד להתיישבות קבע; (ג) יצירת תנאים שיאפשרו לקבוצה קטנה של מגינים להחזיק מעמד עד שתגיע תגבורת. בתקופה הראשונה שיתפו הבריטים פעולה עם מוסדות היישוב ולא פעם העלימו עין מן העלייה על הקרקע.

במבצעי העלייה על הקרקע השתתפו בדרך כלל מאות אנשים, מתנדבים מן העיר וממשקי הסביבה, שבאו לעזור לגרעין ההתיישבות ביומו הראשון. תוך פחות משלוש שנים עלו על הקרקע 55 יישובים חדשים. מפעל ההתיישבות זינק מקיפאון לתקופה של התקדמות נמרצת. יישובי חומה ומגדל עלו על הקרקע בכל רחבי הארץ - מקיבוץ דן בצפון ועד לקיבוץ נגבה בדרום. רבים מהם עלו להתיישבות באזורים בהם לא היה קודם יישוב יהודי.

קיבוץ תל עמל נוסד בגבעתיים בשנת 1932, וראשוני חבריו היו מייסדי תנועת הנוער השומר הצעיר בארץ ישראל ובוגריה הראשונים. בשנת 1933 התאחד הקיבוץ עם קיבוץ ההכשרה "מסד" מפולין. בשנת 1934 שלח הקיבוץ קבוצת חורשים לעמק בית שאן בשירות קק"ל - להכשרת הקרקעות שנרכשו על ידי קק"ל לקראת עלייתם על הקרקע של היישובים. במשך שנתיים עד לפרוץ מאורעות תרצ"ו, עיבדו חברי תל עמל את השטחים שאחר כך התיישבו בהם בית יוסף, ירדנה, מעוז חיים, כפר רופין, נוה איתן, חמדיה, שדה אליהו, טירת צבי, עין הנציב ומסילות. בעת ובעונה אחת החלו בעיבוד אדמת תל שוק, שם עתיד היה לקום קיבוץ ניר דוד (תל עמל). בפרוץ המאורעות, בליל ה-20 באפריל 1936, נשרף יבול החציר הראשון של הקיבוץ, נעקרו שתילי המטע והירקות, והגישה לאדמתו נאסרה על ידי הבריטים. במאבקם להשבת אדמתם יזמו חברי תל עמל תוכנית להקמת יישוב מבוצר, שיוכל לעמוד בפני הכנופיות כבר בלילה הראשון. לאחר שמטה ההגנה אישר את התכנית - הוחל בהכנות.

בחנוכה תרצ"ז, 10.12.1936, עלו חברי הקיבוץ הארצישראלי אי' על אדמות תל שוק, והקימו שם מחנה מבוצר שנקרא אז תל עמל ולימים - ניר דוד (על שם דוד וולפסון, נשיאה השני של ההסתדרות הציונית). היה זה היישוב הראשון שקם במסגרת התיישבות חומה ומגדל, ויישוב ראשון בעמק בית שאן.

מרכז חינוכי "גן השלושה"

המרכז החינוכי חומה ומגדל בגן השלושה ראשיתו ב-1967. מטרת המרכז להמחיש את תולדות ההתיישבות הנועזת בימים ההם, המצוקות והקשיים באותה תקופה, ולהקנות לדורות הבאים את ערכי ההתיישבות החלוצית. האתר המשוחזר נחנך ב-1993.

במקום שחזור של יישוב חומה ומגדל על פי דגם תל עמל בגודל 1×1 ; באמצעות כלים ולבוש מתאימים יכולים המבקרים להמחזיז את חיי המתיישבים (ואף להצטלם). דגם עץ של חומה ומגדל ניתן לפירוק ולהרכבה על ידי המבקרים. חזיון אור קולי מתאר את תקופת המאורעות ואת יישובי חומה ומגדל. החזיון בעברית, באנגלית ובתרגום לרוסית. האתר נמצא בפיתוח מואץ; בקרוב יוכלו תלמידים ומבקרים להשתתף גם בחוויית הרמת המגדל ובניית מחנה אוהלים. במקום יש אפשרות לפעילות מונחית, לעיון בארכיון ולהרצאות.

האתר המשוחזר נמצא בתוך גן השלושה, שבו גם טחנת קמח עתיקה, מוזיאון לארכיאולוגיה אזורית וים תיכונית, בריכות מים ומדשאות. המקום משמש גם כמוקד יציאה לטיולים באזור.

לפרטים נוספים יש לפנות ליוני צין בטלפון 04-6581017.

אתרים

כה בכסלו - נר ראשון של חנוכה - תרמ"ב (1882) - יסודה של המושבה זכרון יעקב.

זכרון יעקב היא אחת מחמש המושבות הראשונות שקמו בתקופת העלייה הראשונה. החלוצים הראשונים עלו להר זמארין. בראשיתה נקראה המושבה זמארין (או סמארין וגם סמאריה), כשמה של חורבה שהיתה בתחומה. השם זמארין הוא בערבית ופירושו חלילנים, אולי על שם הרועים שרעו את עדריהם בהרים וניגנו בחלילים. בעיתונות של אותן שנים נקראת המושבה בשם סמארין וגם סמאריה - משמע השומרון. אזור זה, הסמוך להרי מנשה, שויך משום מה לשומרון.

סבל רב פקד את המתיישבים הראשונים, יהודים דתיים מרומניה, שהיו חסרי ניסיון בחקלאות והאדמה שנרכשה בכסף מלא נתגלתה כאדמת טרשים קשה לעיבוד. הם היו זרים ובלתי רצויים בעיני שכניהם הערבים וישובם היה רחוק, מבודד ונידח. זמן קצר לאחר הקמתה, המושבה נקלעה לקשיים כספיים קשים. הרב מוהליבר פעל אצל הברון רוטשילד וזה נתן חסותו למושבה זכרון יעקב שהייתה למושבת החסות הראשונה של הברון. לאות תודה קראו לה המתיישבים על שם אביו יעקב.

ניהול כל ענייני המושבה בידי פקידי הברון גרם לתלות גמורה בברון ובפקידיו ועורר סכסוכים בין התושבים והפקידים.

בשנת 1900 העביר הברון את מושבות חסותו, וזכרון יעקב ביניהן לידי חברת יק"א, שהצליחה להביא את האיכרים לעצמאות משקית וחברתית.

בשנת 1903 התכנסה בזכרון יעקב, ביוזמתו של מנחם אוסישקין, "כנסייה" לארגון היישוב היהודי בארץ-ישראל ובמהלכה הוקמה הסתדרות המורים העבריים בארץ, ושלוש שנים אחר כך הוקמה בה אגודת האשראי הקואופרטיבית הראשונה בארץ - אגודת הלוואה וחיסכון.

בתקופת מלחמת העולם הראשונה שימשה זכרון יעקב מרכז לפעילות ניל"י (נצח ישראל לא ישקר) - ארגון מחתרתי שמנה כ-30-40 חברים שהעביר מידע מודיעיני לצבא הבריטי כדי לעזור להם בכיבוש הארץ, ובנוסף כדי לקבל עזרה בריטית בהקמת המפעל הציוני. פעילות ניל"י עוררה ויכוח נוקב ביישוב היהודי וגילויה בשנת 1917 הגבירה את הכבדת עול התורכים על היישובים היהודים בארץ (ראה כתבה על בית אהרונסון בהמשך).

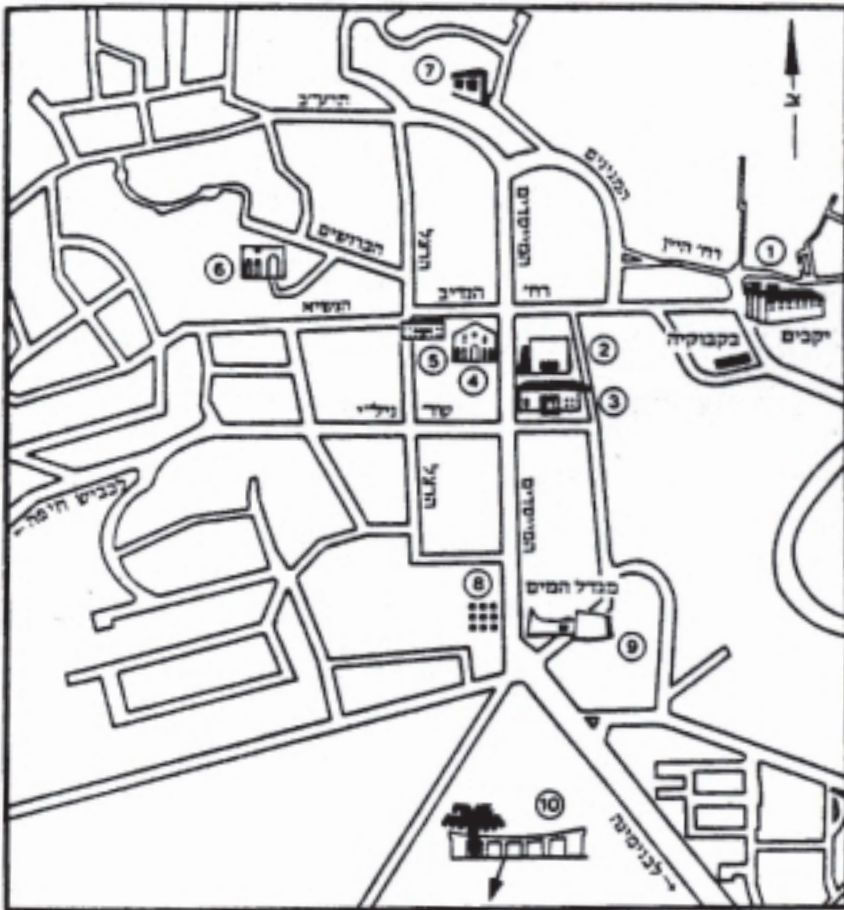
בתקופת המנדט הבריטי התפתחה המושבה באיטיות ועד שנת 1932 הגיע מספר תושביה ל-1,500 איש.

לאחר מלחמת העצמאות קלטה זכרון יעקב כמה מאות עולים ששוכנו תחילה במעברות ואחר כך בשכונות שהוקמו למענם.

בשנת 1970 החלה זכרון יעקב למשוך אליה עירוניים בני שכבות מבוססות שבאו ליישוב בגלל איכות החיים בה.

בשנים הרבות שחלפו מאז ייסודה פשטה המושבה צורה ולבשה צורה. מספר תושביה גדל בהדרגה עד להיותה כיום קהילה כפרית אשר קלטה וקולטת עלייה. למושבה הוותיקה נוספו שכונות חדשות ומספר תושביה כיום 12,000 נפש.

מפת אתרים בזכרון יעקב

1. היקב - גבעת זאמארין
2. בריכת בנימין
3. בית אהרונסון
4. בית הכנסת אוהל יעקב
5. בית הפקידות - מוזיאון לעלייה הראשונה ע"ש שרה ומשה אריזון
6. בית לנגה
7. לוח זכרון המציין את מקום בית החולים (בו פעל ד"ר הלל יפה)
8. בית העלמין
9. יד למייסדים
10. רמת הנדיב

אתרים בזכרון יעקב

בית הכנסת אהל יעקב

בית הכנסת המרכזי של זכרון יעקב נקרא "אהל יעקב" על שם אביו של הנדיב הידוע. מאחר שכל המייסדים היו יהודים דתיים, שימש בניין בית הכנסת (בנוסף למקום תפילה) גם כמרכז החברתי והתרבותי של המושבה ובנותיה במשך שנים רבות. בו התכנסו בני המושבה לצרכים שונים: אסיפות חברים שוטפות, קבלת פני הנדיב בעת ביקוריו בארץ, התכנסות לדיון על דרישת התורכים להסגיר לידיהם את אנשי ניל"י ואירועים ציבוריים אחרים.

בשנת תרע"ד (1913) נערך מסע הרבנים למושבות החדשות בצפון. חמישה רבנים בראשותם של הרב קוק זצ"ל והרב יח' זוננפלד זצ"ל יצאו למסע במטרה לקרב את היישוב החדש ליישוב הישן (פנים אל פנים) ולהאדיר את השירותים הדתיים ביישובים השונים ולהקנות חינוך מסורתי. אחת התחנות שלהם היה בבית הכנסת "אהל יעקב" בזכרון.

בית הכנסת בולט עד היום בעיצובו המיוחד, על ציורי הקיר הצבעוניים, ריהוט העץ ושעון הקיר בעל האותיות העבריות (פרטים על זמני הביקור במרכז המבקרים).

מרכז המבקרים - מוזיאון פתוח

"דרך היין" הוא מסלול הליכה המציג את המושבה כמוזיאון פתוח. עיקר המסלול עובר ברחוב המייסדים, שבו בוצע פרויקט שיחזור ושימור הרחוב הראשון. ברחוב זה התיישבו משפחות האיכרים הראשונות. ניתן להיכנס לאחת החצרות ולעמוד על המיבנה המשותף להן: בחזית הרחוב ניצב בית האיכר, מאחוריו - חצר משק בעלי החיים ובסוף החלקה הבוסתן - עצי פרי וגינת ירק לתצרוכת עצמית.

לפרטים ב"יד המיסדים", טל' 04-6398811/92

בית אהרונסון - מוזיאון ניל"י

בזכרון יעקב הקים האגרונום אהרן אהרונסון, שהיה מבני המושבה את ארגון ניל"י. הצטרפו אליו אביו (אפרים פישל), אחיו, אחותו שרה וכן אבשלום פיינברג, נעמן בלקינד, יוסף לישנסקי וצעירים אחרים מבני המושבות. פעולתה של קבוצת ריגול זו נעשתה באמצעות תחנת הניסיונות החקלאית של אהרונסון בעתלית. לאחר שהתורכים גילו את פעילותם, פתחו התורכים במסע אלימות ורדיפות מלווה במאסרים והגליות לדמשק.

המוזיאון ממוקם בשני בתי מגורים שנשמרו עד היום. המוזיאון נוסד במטרה להנציח את משפחת

אהרונסון ואת מחתרת ניל"י. יש בו תצלומים, מסמכים, מפות וחפצים של אהרן אהרונסון, דוגמאות מחיטת הבר שגילה בראש פינה, בולי זיכרון של חברי ניל"י ועוד פריטים. במוזיאון ספרייה, ארכיון ואולם הרצאות. הארכיון מכיל כתבים בנושאים שונים של בני משפחת אהרונסון וחברי ניל"י.

פרטים נוספים ניתן לקבל אצל אבישי אפרתי בטל' 04-6390120.

◀ "בית הפקידות" - מוזיאון לעלייה הראשונה ע"ש שרה ומשה אריזון

המוזיאון שוכן בבניין בן 110 שנים שנבנה על ידי הברון ושימש בזמנו כבית הפקידות והיה הבניין הגדול ומהפואר בארץ. במוזיאון שנפתח בפברואר 1999, שלוש קומות של תצוגה הבנויה ברצף של זמן, אולמות התצוגה משלבים סגנון מוזיאלי מודרני תוך שימור רוח תקופת העלייה

הראשונה. בתצוגה נעשה שימוש רחב בסרטים שהופקו במיוחד ובתצוגה אור-קולית בנוסף לתצוגת קבע עשירה ומיוחדת וקומה לתצוגה מתחלפת. המוזיאון סוקר את תולדות העלייה הראשונה וראשית תולדות המושבות בארץ ישראל.

פרטים נוספים בטל' 04-6290977.

◀ היקב

גידול הענבים ותעשיית היין שיזם ומימן הברון הם מיסודות כלכלתה של זכרון יעקב עד היום, והיקב הוא החשוב במפעלי התעשייה שלה. הביקור ביקב כולל תצפית אל זמארין העתיקה, דרך סיפור ההתיישבות החלוצית. בתוך היקב עוקבים המבקרים באופן שיטתי אחר שלבי ייצור היין. הביקור כולל גם סיור במרתפי האבן העתיקים ולאחר הסיור מוצגת תכנית אור-קולית.

(מתוך חומר הסברה של עמותת הגדעונים - מרכז מידע ומרכז הכוונה ללינה כפרית.

העמותה משווקת יום סיור לקבוצות מאורגנות עם מדריכים תושבי המושבה מנוסים וותיקים - פרטים בטל' 04-6398811)

חודש טבת

חודש טבת הוא החודש הרביעי מחודש תשרי והחודש העשירי מניסן.

מקורו של השם מלשון טביעה ושקיעה בבוץ מחמת הגשמים ויש אומרים השם בא מהמילה טובה.

החודש נזכר לראשונה במגילת אסתר ב: טז "ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחודש העשירי הוא חודש טבת בשנת שבע למלכותו".

מזל החודש: לפי המסורת היהודית נקרא מזל החודש גדי משום שבו יוצאים הגדיים למרעה, ויש שחושבים מפני שהשמש נמצאת בתקופה זו בחוג הגדי.

אירועים

ג בטבת - ח דחנוכה - זאת חנוכה.

היום האחרון של חנוכה נקרא "זאת חנוכה" מפני שמסיימים באותו יום את פרשת הנשיאים וקוראים בה "זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו" (במדבר ז: טד). והטעם שקורין בחנוכה בפרשת הנשיאים, אף על פי שהנשיאים הקריבו את קרבנותיהם בניסן, הוא משום שלפי המסורת נשלמה מלאכת המשכן ביום כה בכסלו, הוא היום בו קרה נס חנוכה ויש בזה רמז לחנוכת המשכן (טור סימן תרפ"ד מהפסיקתא).

י בטבת - יום צום.

בשנת 584 לפנה"ס נבוכדנצר מלך בבל החל במצור על ירושלים, המצור נמשך שלוש שנים עד שתושבי ירושלים נכנעו וחומת העיר נפלה. כתוצאה מכך נלקח עם ישראל לגלות לבבל, ובכך נותקה ישיבתם הרצופה של היהודים במשך 850 שנה בארץ ישראל. עשרה בטבת הוא אחד הימים שחז"ל קבעו בו צום לזכר המצור על ירושלים שבעיקבותיו חרב הבית הראשון בחודש אב של אותה שנה.

חכמי ישראל הסמיכו ימי פורענות נוספים לאלה שנקבעו במסורת הדורות. לאחר השואה שפקדה את עמנו בימי מלחמת העולם השנייה, כאשר יותר משישה מיליון יהודים נרצחו בידי הנאצים (ימ"ש) החליטה הרבנות הראשית לישראל לקבוע יום זה כ"יום הקדיש הכללי" לחללים שלא נודע יום מיתתם בשואה. ביום זה מדליקים נר נשמה ולומדים משניות לעילוי נשמות הקרבנות.

עצם זה שאנו זוכרים ומוקירים את כל ישראל שמקום קבורתם לא נודע ומרגישים קשר ומזדהים עם סבל החורבן של ירושלים והמקדש, הרי זה מעיד כי עם ישראל ערבים זה לזה במשך כל הדורות וחשים ערבות ואחריות כלפי כל אדם ואדם מישראל ללא הבדלי דור, מין, עדה, גיל, חיים ומוות - עם ישראל - שרשרת שאינה נפסקת.

ד"ר עמנואל בן-נאה

נא לזהות את האירועים, האישים והאתרים הקשורים, ישירות או בעקיפין, לחודשים כסלו-טבת המרומזים בכל השאלות הבאות, לכתוב משפט אחד או שניים על חשיבותם ולשלוח למערכת עד סוף חודש טבת. יזכה בפרס המצליח לפתור את כל החידות.

ומה יש לנו בפרשת "וישב"?

תחילה נזכיר לעצמנו כלל אנושי בסיסי ביותר, באשר להתייחסותנו לכל מי שהוא "לא אנחנו". הוא מצעק מבין השיטין והשיתין של פרשתנו. למה נאריך?

"ויראו אותו **מרחק**. ובטרם יקרב אליהם" ההמשך ידוע לנו גם ידוע. האחים טובי הלב רואים את יוסף **מרחוק**, ופה קבור הכלב...

שוב עיניהם בפעילות יוצרת, "וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד, וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה".

וכאן, סוף סוף! מתחילה השאלה. כבר כשהיינו בגיל אפס, שיננו לנו שמכל אפסי ארץ עברו דרך ארצנו הקטנטונת. ובמילים אחרות - אנו הגשר בין יבשות. אי לזאת נלך עתה ונכיר את ציוניוני הדרך:

העולם האירופי מתיימר שהוא, ואין בלתו, המציא את, ואת. אבל, כבר בימי קדם יצאו מן המזרח הרחוק אורחות ארוכות ועל גבן, או דבשתן, מוצרים יפים ויקרים (בעברית הנובו-רישית = מוצרי יוקרה) אלפי קילומטרים שסופם היה בארצנו ומצפון לה. לזו הדרך, על סעיפיה השונים, קראו...

2
"ומיץ לימון - מוסיף המון". כך שידרו לנו פעם.
אבל לשימור האוכל, לגיוונו, לבישום הגוף ולאיפורו,
לבעלי חיים שונים ומשונים, או לשן של הגדולים שבהם,
הייתה דרך אחרת, ומכיוון אחר, וגם היא לא קצרה הייתה.
אכן, נכון, אתם בדרך הנכונה, קראו לה
וגם היא מצאה לה מנוח בארץ הקודש.

אגב האם שמתם לבכם שהשם הישן, בכרטיס הביקור של הארץ הזאת,
מעיד גם הוא על עיסוקה והוא

3
ועובדה גיאו-כלכלית זו הייתה הסיכוי-סיכון של ארץ הבחירה.

על המכות שספגה ארצנו בגלל האמור לעיל לא נרחיב,
שהרי רבת "שבעה לה נפשנו". אבל... היו מלכים בישראל,
שהסיכוי והיתרון נוצלו על ידיהם, וכתוצאה מכך נתעשרה הארץ.

4
האחד והראשון, שכבר שכן צפוני הבין שכדאי לסגור איתו עסקה, היה...
השני, הסמוך לו, הביא כבר כמה מהפריטים שצוינו לעיל.
הוא גם זכה לביקור ממלכתי... וגם העזר שכנגדו היו ייבוא מגוון למדי.
והם היו רבות, בלי עין הרע.

5
6
7
8
9
בהמשך אותה שושלת היו עוד כמה, התזכרום? ...
ויחלפו עוד כמה וכמה שנים, ויבוא מלך שהייחוס שלו הוא ככה-ככה,
אבל הוא היה זה שהגשר הבין-יבשתי שהוזכר בתחילת סיפורנו זה, היה שמיש ביותר.
הבניין הנאה ביותר שהזכירו החכמים, פלוס מקומות אחרים שחודשו,
ובגללן קיבל מארגון הקבלנים דאז את התואר...
10
הם הרווחים של האיפיון הזה של הארץ הזו, שגרם לה,
בין היתר להיות מה שהיא על מפת דברי הימים.

ואנו כבר בספר השני

1
1
אישיותו ידועה, מפורסמת ומקודשת לא רק במורשתנו שלנו, על אף שהוא לא נולד
בארצנו, לא ביקר בה אפילו, וגם לא זכה להיקבר בה. אבל.
אם היינו מהלכין מעיר הולדתו של "האדמוני"

שהיה צאצא של זאת שלא הפנתה עורף למישהי שהייתה ממשפחתו של זה שהודה קבל עם ועדה במחדל שלו, כן, בבקעה הזו, הנושאת שמו של מקום רחוק מדרום לים הכספי שהועתק לארץ, והפך לחלק משמם של מקומות, חכמים ומלכים. (יש המקשרים איזור זה גם עם השעיר המשתלח).

הדרך הזו מובילה לעיר התמרים. טוב, הלכנו בדרך וזיהינו אותה, אז מה?!

לצד הדרך הזו, על פי סיפור המופיע בחדית, אומר האיש שהכריז שהוא מחוקק והוא אחרון שליחיו של מי שאמר והיה העולם, כי שם, בצד הדרך, חלקת המחוקק הראשון. הסיפור צמח לאט, אבל בטוח. ויבוא האיש שצבע שתי עיניו לא היה שוה, ושהפך מעבד למצביא נמרץ, ששיחת מבצריהם של אלה שטענו, גם הם, למונופול על מורשתו של הטמון? לא טמון? בחלקה הזאת.

יבעל העיני' יבנה במקום הזה אכסניה גדולה ומפוארת לנושאי השם של אלה שפלטו לארץ מאיי הים וקידשו את המקום בעונת האביב מדי שנה, קדושה נוספת יצקו לחגם בשופכם דם נקיים בירושלים בתום התכנסותם, עד שבא אמיר חכם מן המדבר, וקיבל נחלה גדולה במתנה מג'ינטלמנים' מהאי הידוע, הוא היה מוכן להתיישבות יהודים בנדליין שקיבל, ואפילו קיבל מיקדמה בסך חמש מאות לירות סטרלינג על כך (וזה ה-ר-ב-ה-ה-כסף).

אותו אמיר שהיה למלך, הבין מה טומן החג הזה, המקום הזה, והחוגגים הללו, ויפסק את ההשטתחות במקום הזה.

גדול היה המקום מרווח ומרובה חדרים ותאים, לא חבל?! ויהפוך המקום הקדוש למחסן גדול ומלא של הדיוויזיה מספר 60. (ומי בכלל נזכר שבאמנת זינבה נאסר בפירוש על צדדים לוחמים לחפש מחסה במוסדות דת??)

מחסן אותו הפך לנחלת אלה המהלכים עדיין לאורו של אותו מחוקק ראשון, לאחר ששת הימים.

נכון! שובצו כאן כמה אבני נגף, אבל בין לבין יש רמיזות עבות, אנא נסו נא להדריכנו אל המקום המסתתר בשפע המלל דלעיל. רוצים עוד רמז? האתר מצוי כשלושים קילו-מטרין מקרתא דשופריא.

הכתובת למשלוח התשובות:

מערכת "מדי חודש בחודשו"
האגף לתרבות תורנית
משרד החינוך התרבות והספורט
רח' כנפי נשרים 22
ירושלים 95464

או באמצעות הדואר האלקטרוני: tarbut-toranit@education.gov.il

פתרונות לחידון בדרך האתרים מס' 6

1. א. יתרו - חותן משה
ב. רות
ג. **כפר רות** - מושב עובדים בשפלה בעמק איילון כ-5 ק"מ מצפון למבוא חורון. משתייך לתנועת המושבים. בעיקבות שמו של יישוב קדום הנזכר במפת מידבא - כפר רוטה או כפרוטה - שהשתמר בשם חירבת כפר רוט הסמוכה למקום. נוסד ב-1977, בידי בני מושבים מאזור פרוזדור ירושלים.
ד. נחל יתר - נחל אכזב מצפון מערב למצפה רמון. באזור הרי אילת נמצאים נחל יתרו ונחל רעואל ובאזור באר שבע נמצא **נחל חובב**.
2. **אלדד ומידד** - שני הרים למטה מעבדת.
3. **מפת מידבא** - בסוף פרשת חוקת מוזכרת שירת הבאר: "אז ישיר ישראל... עלי באר ענו לה". לאחר השירה מסופר על ניצחון ישראל על סיחון מלך האמורי. אחת מהערים המוזכרות שם היא העיר **מידבא**. במידבא התגלתה מפת פיספס המתארת את ארץ ישראל בגבולתיה המקראיים. המפה נתגלתה בשנת 1884, בעת חפירות ארכיאולוגיות בכנסייה ביזנטית. זמנה של מפת מידבא מסוף המאה השישית, בערך לפני 1500 שנה. התווים שממנה נבנתה המפה הלא הם אבני הפסיפס שהרכיבו אותה. יש במפה פרטים רבים. מקורה היא מפת דרכים רומאית. במפה יש מקומות רבים שנוכרו בתנ"ך. במפה גם ציורי הערים לתועלתם של עולי הרגל. בערים המצוירות במפה ניכרת השפעת מסורות יהודיות, בעיקר בדבר זיהוי מקומות, כגון קביעת הרי עיבל וגריזים בסביבות יריחו.

שמות הפותרים לחידון "בדרך האתרים" מס' 6

רותי כץ - עפרה
שליו אנגל - בית אל
אריה סולומון - אפרת

1. "חנוכת שמים וארץ"

הלכה - מצוות חנוכה, להדליק בפתח הסמוך לרשות הרבים. מחג אורים זה, שואבים היהודים כוחות נפש ועוצמה רוחנית להאיר לעצמם ולעולם... מספרים על הרב קוק, שהאיר מתורתו לישראל ורבים שתו בצמא דבריו. הוא ידוע ומפורסם על מעשיו וחסדיו הרבים. פעם חלתה בתו של אחד ממתנגדיו החריפים, במחלה קשה ר"ל. הרופאים המליצו על רופא מומחה בחו"ל, אך מנין ישיג כסף רב? נודע למתנגד, כי הרופא הדגול, הוא מעריץ את הרב קוק, רבה של ארץ ישראל. אולם הוא בוש ונכלם לפנות לרב קוק. הלך לר' אריה לויין הצדיק וביקשו "לתווך" ביניהם. הצדיק עשה הכל בשמחה, בעוד "המתנגד" מהרהר!, חושש!, אולי? מי יודע? השיב הרב קוק לצדיק ר' אריה: ומה עניין המחלה אצל המחלוקת? אסור לערב זה בזה... אני בעצמי אשתדל למענו. והחל פועל. ר' אריה לויין התפעל מגדלות הרוח ונכונותו... רץ לספר למתנגד והנה שמע קריאת הרב קוק, חזור! - חשב בלבו מי יודע, מה השינוי? אולי חרטה? אך הרב קוק שאל בפשטות; ונסיעות לחו"ל יש לו? גם לפרט זה חשב ודאג. הרב כתב מכתב לחברת נסיעות וביקש מאוד לסייע ככל שניתן. ור' אריה נפעם ונרגש מגדלות איש הרוח. זהו הצדיק בבחינת "הנרות הללו קודש הם", ומוסיף והולך" מחיל אל חיל. בלי ספק האור הפנימי מאיר לעוברים ושבים בחוץ ומי יתן ונוכה...

שמעון עזר

2. האמונה והאחדות כתריס בפני הפלגנות

הרמב"ם בספר זמנים בתחילת פרק שלישי מהלכות מגילה וחנוכה, מפתח את סוגיית הגמרא במסכת שבת (דף כא, ע"ב) וכשגברה מלכות בית חשמונאי" וגו', ואומר:

בבית שני כשמלכי יוון גזרו גזירות על ישראל וביטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטימאו הטהרות וצר להם לישראל מאוד מבניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלוהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים עד החורבן השני.

ההשמדה הרוחנית שרצו היוונים להביא על עם ישראל, לא צלחה. ה' הושיע ובני חשמונאי הכהנים הגדולים גברו על היוונים והרגום. השימוש בלשון רבים, מחד גיסא והישג הניצחון מאידך גיסא, מעידים על אמונה, אחדות ונחישות אצל בני חשמונאי. זאת ועוד, המתיוונים היוו מיעוט קטן ומבוטל שלא השפיע כלל על דעתם של בני חשמונאי. במשך דורי דורות כדוגמת המתיוונים היו שניסו להתנתק מן המקורות, במסגרת דומה למה שמכנים היום בכינוי הלא כל כך מוצלח "התנתקות" בגלל שהדבר לא ישים. האדם שייך למסגרתו ולמקומו כמורשת המורשת היטב ולא ניתן לשנות זאת, גם אם מעבירים אותו ממקומו. מבחינה מעשית לא ניתן לעקור אדם ממקומו ומדתו. הלכידות והאחדות של בני חשמונאי יחד עם אמונתם החזקה בה', גרמה לביטול ההתייונות כגורם משפיע ומכאן הניצחון הגדול מאת ה' של המעטים מול רבים. מתווסף לכך הנס המופלא של פך השמן שהספיק להדלקת המנורה בבית המקדש במשך שמונה ימים כדברי הרמב"ם (שם, סעיף ב).

נמצאנו למדים כי הגבורה של מלכות בית חשמונאי נבעה מתוך כוח התורה שהוא כוח עצום המשלב רוחניות וגשמיות. האחדות יחד עם האמונה והנחישות היוו תריס בפני הפלגנות שלא הורגשה בשטח הלכה למעשה. שיטה פרקטית-דידקטית זו, טובה לשעתה ולדורי דורות כולל ימינו, כאשר אופי זה אופי.

ד"ר אברהם גוטליב

3. תשובה למלך

ויכתוב המלך אל כל מלכותו להיות כולם לעם אחד... וישלח המלך ספרים ביד מלאכים לירושלים ולערי יהודה ללכת לקיים אחרי חוקים נכרים לארץ ולמנוע עולה וזבח ונסך מן המקדש ולחלל שבתות וחגים, ולטמא מקדש וקדושים, לבנות במות והיכלות ופסילים ולהקריב חזירים ובהמות טמאות, ולהניח את בניהם בלתי נמולין ולשקץ את נפשותם בכל טמא ופיגול. לשכח את התורה ולהחליף את כל החוקים ואשר לא יעשה כדבר המלך - ימות.

(מכבים א:א)

חבר מכתב תשובה למלך בעיקבות הדברים שכתב. מהו הדבר החמור ביותר במכתבו של המלך? נמק באילו אמצעים מעשיים היית משתמש אתה וחברך לנוכח המכתב.

4. פח הבנוזין

היה זה בחודשים הראשונים של מלחמת השחרור. לילה אחד קיבלנו פקודה להעביר נשק ותחמושת מן העמדה שלנו לאחד הקיבוצים שבסביבה. יצאנו לדרך.

לא יכולנו לנסוע בכביש, כי המצרים חסמו את הדרך, ולכן נסענו דרך השדות. המצרים ירו כל הזמן. ומן העמדה שלנו - אף לא יריה אחת. חבל על כל כדור. שלושה היינו במכונית: שמוליק הנהג, נתן ואני. המצרים ירו ללא הפסקה על הקיבוץ. ניסינו בכל כוחנו להגיע במהירות אל הקיבוץ, אבל המכונית שלנו הייתה ישנה והמנוע פסק לפעול. היה חור בצינור וכל הבנוזין יצא. מה לעשות?
- את החור נוכל לסתום, אבל מניין ניקח בנוזין? והמצרים ממשיכים לתקוף.

אמר נתן: "פעם היה פה בסביבה מחנה של הצבא הבריטי. אולי נמצא בין הכלים הישנים מעט דלק?"

נכנסנו למחנה הבריטי העזוב, בדקנו כל כלי שבור וישן - ולא מצאנו דבר. והיריות גוברות וגוברות. רצינו כבר לחזור.
"עוד רגע" - מבקש נתן - "ננסה עוד פעם". המשכנו לחפש באפילה בין הגרוטאות, והנה מצאנו פחית קטנה ובה מעט בנוזין.

חיבקנו את האוצר היקר מכל והתחלנו לזחול בחזרה אל המכונית. פחית הבנוזין הצילה אותנו. כשהגענו אל הקיבוץ רצה שמוליק לזרוק את הפחית הריקה, אבל אנחנו החלטנו לשמור אותה למזכרת. חילקנו במהירות את הנשק והתחמושת והצטרפנו ללוחמים. הצלחנו להדוף את ההתקפה. אחרי הקרב ישבנו במקלט ושם סיפרתי לחברי הקיבוץ על פחית הבנוזין שהצילה את כולנו.
קפץ חייל אחד ואמר: "היודעים אתם איזה יום היום?"

פחית הבנוזין הזכירה לנו כי היה זה היום הראשון של חג החנוכה. ומה היה בסופה של אותה פחית? הפחית נשארה אצלנו ועשינו ממנה שלוש חנוכיות. חנוכיות אלה מזכירות לנו בכל חג חנוכה איך ניצלנו ממוות בעזרת פחית הבנוזין.

(על פי סיפור מאת אשר לוטן)

מדיני חנוכה וממנהגיו

מצוות נר חנוכה מצווה חביבה וצריך אדם להיזהר בה, ולכן:

- א. חצי שעה קודם זמן ההדלקה אין לאכול וכמובן אין לעסוק בכל עיסוק אחר, ומשהגיע זמן ההדלקה אין ללמוד.
- ב. בלילה הראשון מדליק הנר הקיצוני מצד ימין, בשני מדליק נר הסמוך מצד שמאל ובו מתחיל ופונה לימין.
- ג. נוהגים להדליק בשמש, נר נוסף, מפני שאין אנו רשאים להשתמש וליהנות מנרות חנוכה אפילו לתשמיש קדושה. השמש חייב לעמוד גבוה או נמוך משאר הנרות.
- ד. יש להניח המנורה על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ משום פירסום הנס - "ומניחו בצד שמאל של הפתח - כדי שיהא מסובב במצוות" (מזוזה לצד ימין והחנוכיה לצד שמאל והמדליק באמצע).
- ה. מי שדר בקומה עליונה, מניחו במרפסת או חלון הפונה לרשות הרבים.
- ו. הנרות צריכים להיות שווים בגובהם.
- ז. יש להניח את החנוכיה למעלה משלושה טפחים (24 ס"מ) עד עשרה טפחים (80 ס"מ) שזוהי עיקר המצווה בבית. אך אם הניחם יותר מעשרה טפחים מהקרקע - כשר, אבל לא למעלה מעשרים אמה (=9.6 מטר) (על פי הגרא"ח נאה).
- ח. כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה ושמן זית מצוה מן המובחר. פתילות שהדליקו בהם פעם אחת מותר להדליק בהם למחרת וכן במותר השמן ניתן להדליק בו יום נוסף.
- ט. עיקר מצוותה להדליק בצאת הכוכבים. יש מקדימים (כגון בירושלים) להדליק בשקיעת החמה ובלבד שיתן מספיק שמן שתדלק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. כמובן גם כשמדליק אחר צאת הכוכבים או אחר חצי השעה שאחר צאת הכוכבים, צריך שידלקו הנרות לפחות חצי שעה.
- י. ידליק כשכל בני הבית מקובצים ביחד ויברך ברכות (1) להדליק נר של חנוכה; (2) שעשה נסים. ו-3) בערב הראשון יוסיף ברכת "שהחיינו".
- יא. אפשר להדליק כל הלילה כל זמן שבני הבית ערים, ואם לא הדליק עד מאוחר בלילה ובני ביתו ישנים, ידליק בלא ברכה.

- יב. לאחר שהדליק את נר החיוב של אותו לילה, בעוד שמדליק את שאר הנרות, יאמר "הנרות הללו" בנוסח שיש בו ל"ו תבות. אחרי ההדלקה אומרים "מזמור שיר חנוכת הבית" ו"למנצח בנגינות מזמור שיר" ובעדות אשכנז אומרים "מעוז צור".
- יג. מי שאין לו בכל ימות החנוכה הרבה שמן כדי שידלקו כל הנרות שיעור הזמן החייב בהדלקה, יתן בנר הנוסף באותו יום שמן כשיעור החייב בהדלקה, ומה שנשאר לו יחלק לשאר הנרות.
- יד. בערב שבת תמיד מדליקים נר חנוכה קודם לנרות השבת. אבל במוצאי שבת בבית הכנסת, בראשונה מדליקים נר חנוכה ובבית מבדילים בראשונה ואחר כך מדליקים נר חנוכה.
- טו. אורח המתאכסן אצל בעל הבית משתתף בפרוטה או שבעל הבית מקנה לו חלק בשמן.
- טז. בעל הבית שיודע שיתאחר לבוא יכול למנות את אשתו כשליחו להדליק במקומו.
- יז. כל שמונת ימי חנוכה אומרים הלל שלם ומוסיפים "על הניסים" בתפילה ובברכת המזון.
- יח. בכל יום מימי חנוכה קוראים בפרשת הנשיאים.
- יט. נוהגים לאכול מאכלי חלב זכר למעשה יהודית. כמו כן אוכלים לביבות וסופגניות מטוגנות בשמן זכר לנס פך השמן.

מנהגי חנוכה בקרב העדות

- בצפון אפריקה** - נהגו לערוך "משנתה נשים" בלילה השביעי, בגבינה ויין, בשיר ומחול לכבוד יהודית, שהמסורת העממית קושרת אותה עם בית חשמונאי.
- בטוניסיה** - היו הנשים באות לבית הכנסת בראש חודש טבת שחל בחנוכה, עוברות בסך לפני התיבה ונושקות את ספר התורה. באותו מעמד היה חכם בית הכנסת (הרב) פורש את ידו עליהן ומברך אותן: "מי שברך את אמהותינו הקדושות שרה, רבקה, רחל, לאה..."
- באפגניסטאן** - מקפידים להדליק את נרות החנוכה מקנקן שמן אשר היה תלוי בסוכה, וקיבל קדושה מידי שבעת האושפיזין.
- אשכנז** - בבית הכנסת מעמידים את המנורה בכיוון מזרח-מערב (וככל האפשר עושים כן גם בבית) ומדליקים בערב הראשון את הנר המזרחי, בערב השני מוסיפים נר ממערבו.
- יהודי ירושלים הספרדים** - עם כניסתו של חודש כסלו, תינוקות של בית רבן התחילו להצטייד באביזרי פיצוץ, בעיקר מפתחות ברזל חלולים בגדלים שונים. החיפוש אחר מפתחות חלולים הכניס את הנערים לסחר-מכר מסחרר. מחירי המפתחות נקבעו בהתאם לגודלם, וכמובן לאחר שמיעה ניסיונית של קול רעם ההתפוצצות, זכר למלחמות המכבים.

יהודי לוב - ביום הראשון של חנוכה עולה ראשון לתורה גבאי בית הכנסת במקום כהן. מנהג עתיק זה בא כדי לחלוק כבוד לגבאי בית הכנסת המקדיש מזמנו במשך כל השנה לענייני בית הכנסת שלא על מנת לקבל פרס, ונבחרה לו עלייה זו מכיון שהיא מתחילה בברכת כהנים.

משפחות רבות נוהגות להביא מן הסופגנין (סופגניות) לזקנים במושבי זקנים ולתלמידים ומלמדיהם ב"חדר".

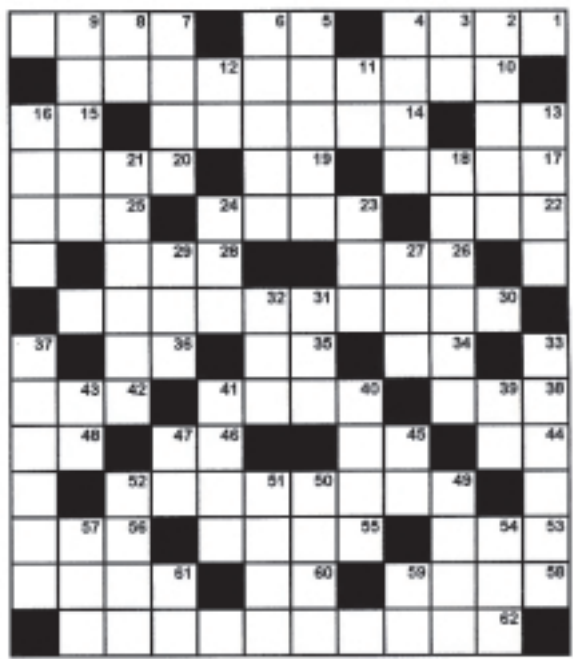
יהודי פרס - מדליקים שני שמשים, אחד שממנו מדליקים את הנרות, ואחד להיכר, כדי להשתמש באורו.

לוח המודעות מס' 146

תשבץ לחנוכה

מאוזן: (1) נטייה לצד אחד משני צדדים; (5) ישן; (7) כיתור של מקום מכל עבר על ידי כוחות צבא על מנת להביאו לידי כניעה; (10) מנהיג מרד החשמונאים ביוונים מתחילתו בשנת 167 לפנה"ס ועד לנפילתו בקרב בשנת 161 לפנה"ס; (13) קול גברי; (14) מגיבורות חג החנוכה, בגללה נשים חייבות במצוות חנוכה כמו האנשים, כפי שאמרת ה"משנה ברורה": "הנשים - דווקא נשים, לפי שנעשה נס על ידיהם", וכן בתוספות בפסחים (דף קח עמוד ב, ד"ה "היו באותו הנס"), היא הביאה את ראש היווני לאחר שהרגתהו; (15) אויב; (17) מחלה הנגרמת על ידי נשיכת בעל-חיים; (19) מים רבים; (20) מבעלי ברית אבר(ה)ם (בראשית יד); (22) אחד השבטים; (23) סוג של מלכות צבאית; (25) מראה, צורה; (26) נוסע, טייל; (28) עיר קדומה מהתקופה הרומית, שרידיה נמצאים היום בתחום העיר טבריה; (30) רוכש אדמות עמק יזרעאל, עמק חפר, חדרה ורחובות (1864-1945), נפטר ב-ו' בכסלו תשי"ו, על שמו ישוב בעמק יזרעאל; (34) שהה בלילה; (35) נוגש, לוחץ (ישעיה טו); (36) תו מוסיקלי 38+42) סופר צרפתי (1828-1905), מחבר "מסביב לעולם בשמונים יום"; (40) מידת יבש קדומה (ישעיה מ); (44) חוט למדידה (זכריה א);

(45) תעלה חפורה מסביב לחומה (איכה ב); (46) פרוסת לחם; (48) פקודה, ופרשה בחומש ויקרא; (49) כך נקרא יום השמחה בחסידות חבי"ד, החל ב-יט בכסלו, יום שחרורו של רבי שניאור-זלמן מלאדי, בעל התניא והשולחן-ערוך ומייסד חסידות חבי"ד, ממאסרו ברוסיה הצארית בשנת תקני"ט; (53) חיית טרף ממשפחת החתוליים; (55) כינוי למי שעווב את הארץ לצמיתות; (56) פגם, גנאי; (58) הכוח הגדול האחרון לשושלת צדוק, זכור לשמצה כדמות מפתח בהנהגת המתיוונים בירושלים בתקופה שקדמה למרד החשמונאים, קנה את משרתו בכסף והודח מן הכהונה הגדולה בשנת 171 לפנה"ס על ידי אנטיוכוס; (60) לעצמי; (61) קוטף תאנים (מסכת שביעית פרק א משנה ב, ר' עובדיה מברטנורא); (62) דרך שנסללה אחר מלחמת-העצמאות, ונחנכה ב-ה בכסלו תשי"ט, 7.12.1948.

במאונך: (2) החודש בו חל מהפך בחייו של נחמיה בן חכליה (נחמיה א) שהביא להקמת בית-המקדש השני, בו אירע נס חנוכה; (3) תו מוסיקלי; (4) התכווצות בלתי-רצונית של שרירי הגוף; (5) אור (דניאל ב); (6) עורך ומתקין ספר לדפוס; (7) אחד מסוגי מזמורי תהילים (תהילים טו); (8) עלת-משא מחופה (במדבר ז); (9) החומש השלישי; (11) קידומת לשמות משפחה באירופה; (12) מילת שאלה; (13) ארבע אותיות השימוש; (16) קללה (מלאכי ב); (18) ההלכה במספר נרות החנוכה המודלקים בכל יום נוהגת לפיהם, מוסיף והולך (מסכת שבת כא.); (21) מניף הדגל במרד נגד היוונים; (23) שיר-לכת; (24) מגדל-צופים (ישעיה לב); (27) מדינה משם באו מטמאי בית-המקדש השני; (29) קנה-עץ, מטה; (31) עבודה; (32) מחצית; (33) פירוש לתורה, חובר בידי רבי חזקיה ב"ר מנחם, חי במאה הי"ג; (37) אביור לחג החנוכה; (39) קרס; (40) סוף, סיום (מסכת יומא כט.); (41) קנה מחודד המשמש לצליית בשר; (43) שליח; (45) יום-טוב; (47) גבעה מלאכותית; (49) עץ-פרי ממשפחת הקטניות (מסכת פסחים עד.); (50) המקום אליו הוצאו בני-ישראל בידי נבוכדנאצר (מלכים ב כד); (51) בד; (52) פאר, קישוט; (54) יולן; (57) עם קרינה היא מטעמי-המקרא; (59) תוספת ברכה לשם הניתנת לאדם חי; (61) מילת ברירה.

ראה פתרונות בסוף הגיליון

מאת שילה הרשונים

מאת שמחה סיאני

יהודי מצרים - חלק שני

יהודי מצרים והציונות

בתודעה ההיסטורית של העם היהודי, ארץ מצרים היא ערש לידתו של עם ישראל, שיעודו היה להגיע לנחלתו בארץ-ישראל, לבנות ולהיבנות בה.

התחזקות התנועה הציונית בשלהי המאה ה-19, מצאה הדים גם במצרים שאליה הגיע מרקו ברוך בשנת 1896 והחל בניסיון להקים בה תנועה ציונית מקומית. אמנם הוקמו גרעינים וחוגים ציוניים לא מעטים, אך הם לא זכו להצלחה של ממש לעורר בקרב מרבית היהודים תמיכה בעליה ובהתיישבות בארץ-ישראל. המצב הכלכלי המשופר של היהודים והמעמד האזרחי שלהם, לא כיוונו אותם לאידיאל הציוני ולמעשים בעיקבותיו.

אף על פי כן, ליהודי מצרים היה יחס חיובי לציון ולחלום של תקומה של בית יהודי בארץ-ישראל והם הביאוהו לידי ביטוי בימי מלחמת העולם הראשונה, כאשר קהילת אלכסנדריה, בעיקר, קלטה 11,000 גולים שהתורכים גירשו מארץ-ישראל, דאגה למחייתם ולכלכלתם, עד שהורשו לעלות לארץ לאחר המלחמה.

כאשר הגדוד העברי שהה במצרים בדרכו לארץ-ישראל ב-1917, יהודי מצרים קיבלו את חיילי הגדוד בחום רב, בטקס מרשים, במנחות והעניקו להם סיוע רב ככל שיכלו.

בתום מלחמת העולם הראשונה, כללה יהדות מצרים כשישים אלף נפש, אבל מלבד אלה שהיו בעלי הכרה יהודית חזקה, נמצאו יהודים רבים מאד אשר התערו בחברה המצרית, הקוסמופוליטית במידה רבה. יהודי מצרים נהנו משגשוג כלכלי, רכשו השכלה גבוהה מערבית ונהנו מהמסורת הדמוקרטית האנגלית, אשר שלטה במצרים ומנעה אפליה כלפי היהודים.

דוגמאות בולטות לאישים שהשפיעו על התנועה הלאומית המצרית היה היהודי יעקב צנוע, ויהודי אחר יוסף קתאני היה חבר פרלמנט ואף כיהן כשר האוצר והתקשורת בממשלת מצרים.

אולם, זמנים אלו לא ארכו וכבר בשנות השלושים החלו להישמע במצרים הדי תעמולה נאצית, שהופצה על ידי סוכנים גרמנים, אשר ביקשו לעורר את החברה הערבית נגד הבריטים ולחבר אותה אל גרמניה הנאצית.

היהודים הגיבו במלוא העוצמה, וקיימו חרם כלכלי כנגד מוצרי יבוא מגרמניה. ליאון קסטרו, נשיא הליגה

נגד השמצת יהודים, טען: "שנת 1936 תהיה שנת הכרעה בשביל האנושות, שתביא אותנו או לידי כישלון גמור של השיטה ההיטלרית, או לידי חורבן היהדות והתרבות העולמית למשך שנים רבות. אם היטלר לא ייפול, שלושת מיליוני יהודי פולין, מיליון יהודי רומניה ועוד איזה מאות אלפים מיהודי הונגריה ואוסטריה יאבדו חלילה". היתה זו, לצערנו, נבואה שהגשימה את עצמה וניכרה בה דאגה אמיתית לשלום כל עם ישראל.

בתקופת מלחמת העולם השנייה, מצרים הפכה למרכז הצבא הבריטי במרחב המזרח התיכון, דבר שהביא לשגשוג כלכלי ולתעסוקה, על אף תקופות החרדה בעת המאבק במדבר נגד צבאות רומל, שנעצר בקרב אל עלמיין במערב מצרים.

בתקופה הזאת חוזק הקשר בין בני היישוב הארץ ישראלי ליהודי מצרים, חיילים יהודים ששהו במצרים התקבלו בחמימות על ידי הקהילות היהודיות ושם גם אומנו הצנחנים מארץ-ישראל, אנצו סירני וחנה סנש, שהוצנחו מאוחר יותר מעבר לקווי האויב באירופה.

עם סיום המלחמה, גדלה קהילת היהודים במצרים והגיעה לכ-80 אלף, שני שלישים ישבו בקהיר, כשליש באלכסנדריה ורק מיעוט קטן ישב בערים ובעיירות. זו היתה קהילה משכילה, שכ-60% ממפרנסיה עסקו במסחר, כ-20% בתעשייה והשאר בשירות ובמינהל הציבורי. בשנות החמישים התגברה והקצינה התנועה הלאומית המצרית, שיצאה בגילויי שנאה כלפי היהודים, אשר נראו בעיניהם זרים ומסייעים לבריטים.

כבר בשנת 1945, היתה התפרצות אלימה נגד היהודים שם. תגובת היהודים כלפי העם המצרי לאחר המלחמה, פנתה לכיוונים שונים. חלק דבקו בפטריוטיזם מצרי, חלק אחר במאבק תחת הדגל הקומוניסטי, חלק פנה דווקא לעולם הדת ואילו זרם עיקרי, נפתח אל הציונות. עד שנת 1956 התנהלה פעילות ערה, בעיקר בקרב הנוער, בהנחיית שליחים מארץ-ישראל, אשר הדריכו בסניפים של "תנועת החלוץ", "השומר הצעיר" ו"בני עקיבא".

הקצנת המגמות הלאומיות המצריות, מצד אחד, והתגברות הסכסוך היהודי ערבי מצד שני, הוליכו את הקהילה היהודית במצרים מדחי אל דחי. מגמה זו החלה מאז פרוץ מלחמת העצמאות בארץ-ישראל, שבעיקבותיה נאסרו, ללא משפט, מאות יהודים חשודים וניתן עידוד לקבוצות קיצוניות לתקוף יהודים ולבזוז רכוש יהודי.

המסך יורד על קיום הקהילה היהודית במצרים

לאחר שביתת הנשק ב-1949, בוטלו אמנם תקנות רבות נגד היהודים ופסקו גלי האלימות. החלה עלייה של יהודי מצרים וכ-14 אלף מהם מצאו את מקומם בארץ-ישראל.

הפיכת ה"קצינים הצעירים" לשלטון במצרים ב-1952, הביאה בתחילה רגיעה, אולם אירועי קיץ 1954, שמו לאל את תקוותיהם של היהודים לחיות בשלוה ובכבוד במצרים. היחס כלפי היהודים הוחרף עוד יותר בעיקבות "מבצע קדש" באוקטובר 1956. 500 בתי עסק יהודים הוחרמו, 800 בתי עסקים נוספים הוכנסו ל"ירשימה השחורה", הצבא החרים את בית החולים היהודי בקהיר ונסגרו גם שערי מוסדות הקהילה

היהודית: מרפאה, מרכז קהילתי ובתי-ספר ולא היה זכר לרבנות ולמוסדות התורניים. בנובמבר 1956, הוברחו רוב יהודי פורט סעיד, כאלף איש לישראל, על ידי שליחים מישראל. בתקופה שלאחר "מלחמת קדש" יצאו עוד 14 אלף יהודים. זרם העלייה נמשך, עד שב-1960 נותרו במצרים כ-8,500 יהודים.

כ-3,000 יהודים, שנמצאו ב-1967 במצרים, ספגו את תגובת הזעם של המצרים, עקב כישלונם במלחמת ששת הימים, ומאות מהם הושלכו לבתי-כלא ללא כל סיבה ומתוך שנאה.

בשנים שלאחר מלחמת ששת הימים, עשו יהודי מצרים כל מאמץ לברוח מארץ מולדתם. מלחמת יום כיפור הגבירה מגמה זו וכיום חיים במצרים רק עשרות בודדות של יהודים, רובם בקהיר ומיעוטם באלכסנדריה. נקודת האור בתיאור זה ששזורים בו שמחה ועצב, היא, שבקהיר קיימת שגרירות ישראל, בעיקבות הסכם השלום עם מצרים, שחל ב-1978, יש נציגים של חברות ישראליות ונציגים של כלי התקשורת.

ישראל ומצרים נמצאות במסכת קשרים ההולכת ומתפתחת לאיטה ובישראל יוצאי קהילות מצרים התערו בחברה הישראלית ועשו בה חיל. נציגים בולטים של יהודי מצרים: עדה אהרוני - פרופ' לספרות ולסוציולוגיה, סופרת, חוקרת ולימדה בטכניון בחיפה; מייסדת ויו"ר איפלי"ק - הפורום הבינלאומי לספרות ותרבות. חיים אהרוני - פרופ' להנדסה כימית בטכניון; יו"ר התנועה הציונית במצרים עד 1950. אפרים דובק - שגריר ישראל במצרים ובעבר שימש כראש המועצה בית-שאן. לבנה זמיר - סופרת וחוקרת על יהדות מצרים, ועוד רבים וטובים.

ביבליוגרפיה:

- זוהר, צבי (1982). **יהודי מצרים**, מרכז ההסברה. משרד החינוך והתרבות, ירושלים.

חיילים מ"גדוד נהגי הפרדות של ציון" במחנה על אדמת מצרים

א. חנוכה

1. חנוכייה כשרה (מאמץ ואיחז)

רציונל

הדלקת נרות החנוכה בפתחי בתים מדי יום בכל שמונת ימי החג הנה מצווה שמטרתה לפרסם ברבים את הנס שהתרחש. פעילות זו מזמנת היכרות עם הלכות הקשורות לחנוכייה כשרה ומאפשרת להבחין בין הכללים המחייבים כל חנוכייה כשרה לבין האיפיונים המייחדים חנוכיות שונות. הפעילות המוצעת מאפשרת ללומדים לעמוד על המתח שבין שמירה על כללים וחוקים לבין הרצון ליצירתיות ולשמירה על ייחודיות.

מטרות

- הכרת הדינים הקשורים לחנוכייה כשרה.
- בחינת המחוייבות לשמור על כללים והרצון לשמור על ייחודיות.
- בחינת הדרכים העומדות בפני הפרט ולשמור על ייחודיות גם כשיש חובה לנהוג על פי כללים מוכתבים.

מודל ההפעלה

ניתוח תמונות של חנוכיות תוך התמקדות במאחד ובמייחד.

מהלך הפעילות

בקבוצות

- כל קבוצה מקבלת כרטיס משימה בו היא מתבקשת לנהל שיח על אודות המאחד והמייחד את החנוכיות המוצגות בתמונות.

כרטיס משימה קבוצתי

בוחנים את המאחד והמייחד בחנוכיות

לפניכם חנוכיות מתקופות שונות ובסגנונות מגוונים:

- א. תארו כל חנוכייה במסגרת שלצדה (התייחסו לעיצוב החנוכיות, למוטיבים היהודיים השזורים בהן, למיקום הנרות, לגובה הקנים, למרווחים בין הקנים ועוד).
- ב. מהם המאפיינים המשותפים לכל החנוכיות שלפניכם?
- ג. מהם המוטיבים הייחודיים שניתן למצוא בכל חנוכייה?

התמונות מתוך:

אתר סנונית - <http://www6.snunit.k12.il/projects/lions/new/19th.html>

ואתר מופת - <http://www.macam98.ac.il/chtml/yeled/frames/pic/pictures.htm>

- ד. קראו את ההלכה הבאה המתארת חנוכייה כשרה.
"הנרות יהיו בשורה אחת בשווה, אך לא אחד גבוה ואחד נמוך. ויהיה הפסק בין נר לנר, שלא יתקרב הלהב של זה לזה, ויהיה כמו מדורה." (מתוך: קיצור שולחן ערוך לר' שלמה גאצנפריד ז"ל).
- ה. בדקו: האם המאפיינים של חנוכייה כשרה מופיעים בחנוכיות שבחנתם?
ו. הדגישו זאת בצבע בתיאור שכתבתם לצד כל חנוכייה.

במליאה

- א. **מנהלים שיח סביב הצורך בייחודיות מול השמירה על הכללים:**
- על אילו כללים חייבים להקפיד בעת עיצוב חנוכייה כשרה? (התייחסו לכללים הלכתיים, בטיחותיים ועוד).
 - במה הכללים המחייבים משפיעים על ההחלטות שמקבלים מעצבי החנוכיות בעת עיצוב חנוכייה ייחודית? (התייחסו למידת החופש והגבולות בעיצוב לאור כללים).
 - כיצד ניתן לעצב חנוכייה ייחודית לצד הקפדה על כללים?
- ב. **מנהלים שיח סביב מקומם של כללים וחוקים בחיי היום-יום:**
- באילו תחומים בבית הספר/בכיתה קיימים חוקים ו/או כללים העשויים להגביל את התלמידים בביטוי הייחודיות? (התייחסו לדרכי התנהגות, לדרכי למידה, לתלבושת ועוד).
 - במה עשויים לסייע לנו החוקים ו/או הכללים שנקבעו?
 - ציינו זמנים/מצבים בהם יש לכם צורך לבטא את הייחודיות שלכם (כפרטים, כקבוצה, ככיתה) מדוע? האם הכללים הקיימים בבית הספר ביחס לנושא מאפשרים לכם/מגבילים אתכם לבטא זאת? מדוע?
 - תארו כיצד ניתן להתמודד עם המתח הקיים בין הצורך לבטא ייחודיות לבין החובה לשמור על הכללים הכיתתיים/הבית ספריים?

מהלכה למעשה

- תנו דוגמה לכלל שנקבע עבורכם בכיתה/בבית הספר ודוגמה נוספת לכלל שקבעתם בעצמכם בכיתה/בבית הספר.
- ציינו מה מאפשרים לכם הכללים שציינתם? במה הם מגבילים אתכם?
- האם קיימים הבדלים בין ההתייחסות לכללים שנקבעו עבורכם לבין ההתייחסות לכללים שקבעתם בעצמכם? מהם? מאין הם נובעים?

- חשבו על מיגוון האפשרויות העומדות לרשותכם על מנת לשמור על הכללים ובה בעת להתנהג בהתאם לצרכים הייחודיים שלכם.
- * בחנו את כל האפשרויות.
- * ציינו מהם הרווחים שבכל אחת מהן ומהו המחיר שיש לשלם.
- * קבעו התנהגויות שתאפשרנה לשמור על הכללים ועדיין להישאר ייחודיים.

להרחבה

- אוסף של חנוכיות מהאתר של מופת :
<http://www.macam98.ac.il/chtml/yeled/frames/pics/pictures.htm>
- אוסף חנוכיות מהמאה ה-19 סביב המוטיב של אריות :
<http://www6.snunit.k12.il/projects/lions/new/19th.html>
- דיני הדלקת נרות חנוכה על פי עקרונות הפרסומות במדיה :
<http://www.education.gov.il/moe/hagut/hanuka/pirsomet.htm>

רגע עוצרים ובודקים

- באיזו מידה המשתתפים הקשיבו לנקודות ראות שונות מתוך פתיחות?
- באיזו מידה המשתתפים הקשיבו אחד לשני בלי להתפרץ לדברי האחר?

2. יושף אוסף?

- המדריך תולה על גב אחד מהחניכים פתק שעליו כתוב אחד ממושגי חנוכה, לדוגמה: "מכביי", "נס גדול היה פה".
- כל החניכים רומזים לו על המושג בלי להזכיר את שמו.
- על המשחק לנחש תוך זמן קצוב באיזה מושג מדובר.
- החניך צובר ניקוד לתשובתו על פי מספר הרמזים שקיבל.

3. משחק כרטיסים

אופן המשחק:

- כל חניך מקבל לוח מטריצה ודגם ומניח את הדגם בראש הלוח. כרטיסי האותיות מונחים בתוך סלסילה כשפניהם כלפי מטה.
- כל אחד, תוך זמן קצוב, לוקח כרטיס מן הקופה ומשבצו בטור המתאים. אם בשלב מסוים יוצא לו כרטיס של אות שהוא כבר אינו זקוק לה, מחזיר את הכרטיס לקופה.
- מסיים את המשחק זה שגמר ראשון למלא את הלוח.
- אפשר לשלב במשחק סביבון - החניך מסובב את הסביבון ובוחר בכרטיס שעליו מופיעה האות שהסביבון מורה, ומשבצה במקום המתאים בלוח.
- אפשר להשתמש באותם הלוחות ובאותם הדגמים, אלא שבמקום כרטיסי האותיות יהיו כרטיסי מילים המתחילות באותיות הסביבון.
- אותם הלוחות, אבל דגם שונה וכרטיסים שונים. על הדגם יהיו סמלי החג (נר, סביבון, כד, חנוכייה, ואפשר במקום נר - סופגנייה).

נ	ג	ה	פ

אפשרות ב'

נר

פרח

גמל

הר

אפשרות א'

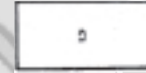
נ

ג

ה

פ

4. משחק זיכרון

ציוד:

- כרטיסי ציורים, מושגים, מילים/הגדרות (מילים נרדפות), ניבים הקשורים לחנוכה עם ההגדרה שלהם.

מהלך הפעילות:

- את כרטיסי המושגים מניחים בצד שמאל ואת כרטיסי המילים בצד ימין.
- כל משחק מרים בתורו שני כרטיסים (אחד מכרטיסי המילים ואחד מכרטיסי הציורים).
- אם העלה זוג כרטיסים - מושג והציור המתאים לו - הוא מקבל את הצמד אליו, ואם לא הוא מחזיר את הכרטיסים למקומם.

5. אהב המפצץ

מהלך הפעילות:

- המשתתפים יושבים סביב לשולחן בלי שיוכלו לראות את הנעשה תחתיו.
 - אחד המשתתפים מעביר חפצים הקשורים לחג החנוכה.
 - החפצים מועברים מתחת לשולחן בזה אחר זה ברציפות.
 - כל משתתף ממשש ומעביר את החפץ לשכנו.
 - מנצח מי שהרבה לזהות ולזכור את החפצים שעברו תחת ידו.
- אפשר לגוון את המשחק על ידי חיבור מילים, ניבים או מושגים מהאות שקיבל ואם מצליח זוכה ברטיס ומשבצו בלוח.

6. זוגות לחנוכה

מטרה: מיומנות במושגי חנוכה.

מהלך המשחק:

- מושיבים את החניכים במעגל ומבקשים מהם להכין פתקים עם שמות של דמויות ומושגים הקשורים לחנוכה.
- מכניסים את כל הפתקים לקופסה ומחלקים את המשתתפים לזוגות.
- אחד מבני הזוג שולף פתק מהקופסה ומרמז לבן זוגו על המושג שבידו. על בן הזוג לנחש באיזה מושג מדובר (אחר כך מתחלפים). תשובה נכונה מזכה את המשחק בפתק.
- מומלץ לשנות את כללי המשחק מן הקל לקשה כגון:
 - בשלב הראשון - ברמה מילולית
 - בשלב השני - השימוש בשלוש מילים בלבד
 - בשלב השלישי - בפנטומימה
- הזוג שמנצח הוא הזוג שמצליח לצבור כמה שיותר פתקים.

7. לקסיקון לחנוכה אאלף עד תו (עצה להכנת חידונים)

- א - אנטיכוס, אלכסנדר הגדול, אלעזר, אמאוס, אהרן הכהן, אלעשה
- ב - בית המקדש, בית צור, בית הלל, בית שמאי, ברית מילה, בית זבול, בימים ההם בזמן הזה
- ג - גבורה, גזירות, גימנסיון, גורגיאס, גיבורים ביד חלשים, גבינה
- ד - דמי חנוכה, דם המכבים, דביר
- ה - הנרות הללו, התייונות, הלל, הליפורנוס, היכל
- ו - ואהבת לרעך כמוך
- ז - זאת חנוכה, זית, זיאוס
- ח - חנוכה, חשמונאים, חנוכייה, חג האורים, ח' ימים, חנה ושבעת בניה, חלון, חשמנים, חנוכת המזבת, ח' נרות והלכה כבית הלל
- ט - טומאה, טבת, טיהר

- י - יהודה המכבי, ירושלים, יוון, יוחנן, יונתן, יהודית, יפת, יום ניקנור
- כ - כסלו, כהן גדול, כפר המכבים, כ"ה
- ל - לביבות, לימוד תורה, להדליק נר של חנוכה
- מ - מכבים, מתתיהו, מודיעין, מזבח, מדליקים, מנורה, מעלה בית חורון, מעלה לבונה, מעוז צור, מוסיף והולך, משכן, מאכלי חלב, מתיוונים
- נ - נר, נס גדול היה פה, נשיאים, נר איש וביתו
- ס - סביבון, סופגניות, סלווקוס, ספורט, סעודה, סוריה
- ע - על הניסים
- פ - פסל, פך שמן, פרסומי ניסא, פיל, פארק קנדה, פלנקס, פרשת הנשיאים, פוחת והולך, פתילות
- צ - צאת הכוכבים
- ק - קשת, קידוש החודש
- ר - ראש חודש, רבים ביד מעטים
- ש - שמן זית, שמעון, שמש, שקיעת החמה, שהחיינו, שעשה ניסים, שמירת שבת
- ת - תענית, תרגום השבעים, תלמיד המלך, תורה

ב. עשרה בטבת

השיבה לציון

מטרה: ליצור קשר והזדהות מצד החניכים ליום זה.

החומרים הדרושים: כרטיסים, לוח להצמדת הכרטיסים, כלי כתיבה.

מהלך המשחק:

- שואלים את החניכים מאיפה סבא וסבתא שלהם עלו לארץ ישראל, ונותנים לכל החניכים לענות.
- אם כולנו עם ישראל, איך זה שכל אחד הגיע מארץ שונה? אם אנחנו עם אחד אז למה אנחנו לא תמיד היינו בארץ ישראל כמו שכל העמים היו? מתוך דיון קצר יש להגיע עם הילדים למסקנה שהייתה גלות ועם ישראל פוזר ברחבי העולם...
- איך זה קרה?
- ניתן לשאול כיצד ארץ ישראל דומה לבן אדם?
ארץ ישראל היא כמו אדם חי. כאשר בניה חוטאים ואינם שומרים על הארץ ועל קדושתה, ומפירים את הברית בינם ובין הקב"ה, כואב לה והיא פולטת אותם מקרבה. בפעם הראשונה זה קרה בימי בית המקדש הראשון. בני ישראל עבדו עבודה זרה ואז ה' העניש אותם: בית המקדש נחרב ובני ישראל הוגלו לבבל.
- חלקם שבו כעבור שבעים שנה ובנו מחדש את בית המקדש, אבל כעבור כמה מאות שנים שבו וחטאו, הפעם בעיקר בשנאת חינם. כעונש על כך באו גויים, כבשו את הארץ והחריבו את בית המקדש, ובני ישראל הוגלו בפעם השנייה והתפזרו ברחבי העולם. הגלות מהארץ נמשכה מאות רבות של שנים, עד ימינו, עד שקמה מדינת ישראל.
- אפשר לשאול את החניכים כיצד לדעתם, נוכל לתקן את המצב?
- מחלקים לחניכים כרטיסים ריקים ומבקשים מכל אחד לרשום מידה או מעשה שלדעתם תעזור להבטיח את קיומנו בארץ ישראל?
- הכרטיסים משובצים בלוח כדוגמת חומת בית המקדש.
- נסו לספר סיפור חווייתי על אחת המידות או המעשים שהזכרנו בכרטיסים.

תרמילון: מידות ומעשים

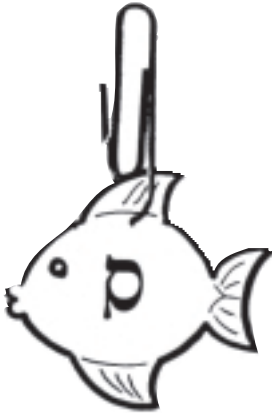
סובלנות וסבלנות	כיבוד הורים	אמירת ברכות
נתינת צדקה	עזרה לזולת וכו'	שמירת שבת
חברות טובה	תפילה	קיום מצוות התלויות בארץ

ג. 900 שנה למות רש"י "המורה הגדול"

1. "יום של אותיות"

להכנת המשחק "יום של אותיות" יש להצטייד בחומרים הבאים:

- מספריים
- דבק
- סיכות מהדק
- קערה
- חוט רקמה באורך כ-40 ס"מ
- מגנט
- ענף עץ דק, או עיפרון (או כל חפץ אחר צר וארוך שיכול לשמש כחכה)
- 2 שמיניות של גיליון בריסטול

מהלך ההכנה:

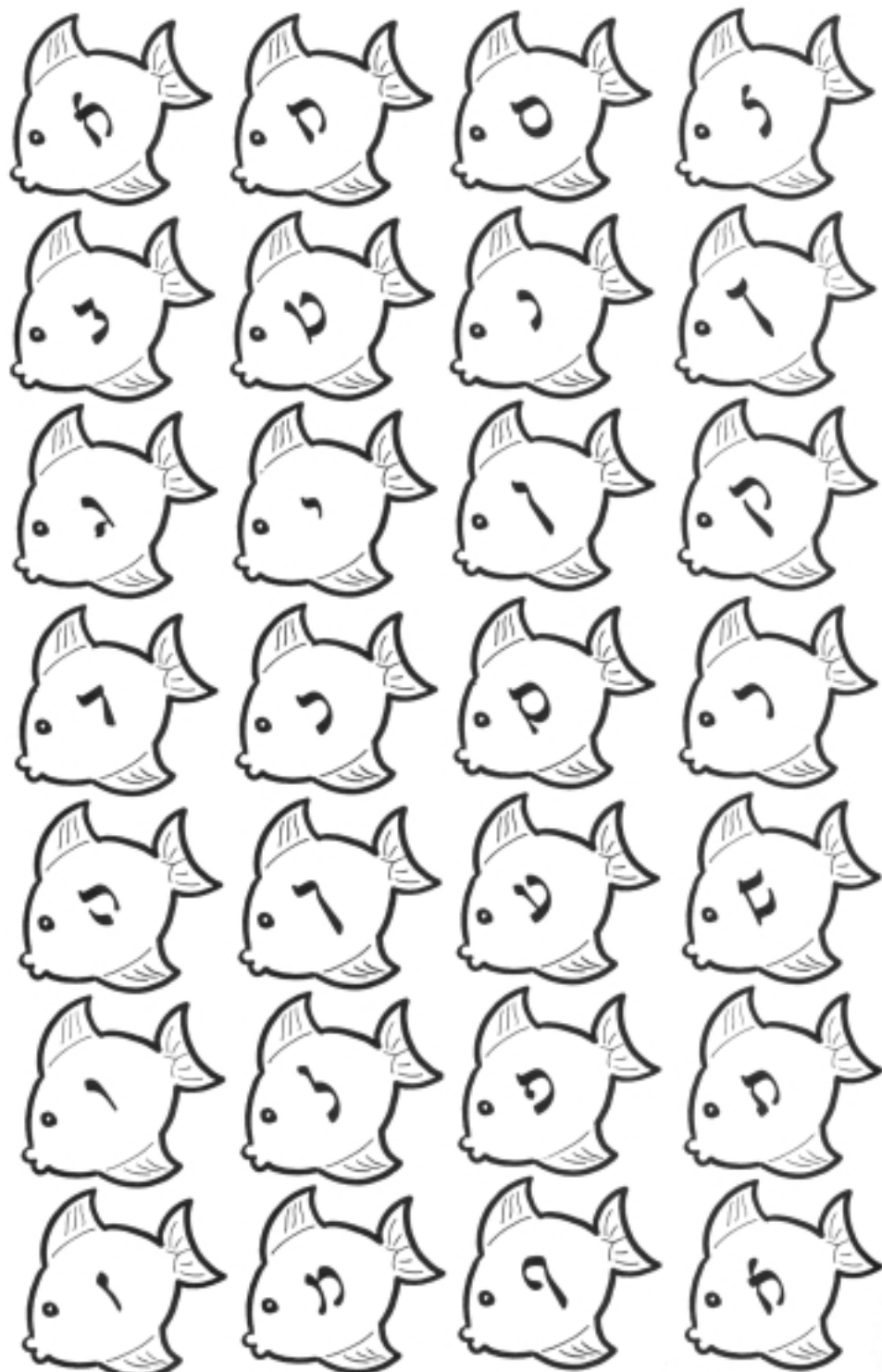
- צלמו צורות דגים על פי הדוגמה.
- הדביקו היטב על שמינית בריסטול את הדגים שגזרתם.
- לאחר ההדבקה, גזרו את "הדגים" של אותיות רש"י.
- חברו לכל דג סיכת מהדק (לפי הצירוף).
- הניחו את כל "הדגים" בקערה.
- הכינו את החכה: קחו את חוט הרקמה, וקשרו אותו בקצה האחד של הענף, או של העיפרון. אל צידו האחר של הענף קשרו את המגנט.
- צלמו את לוח המשחק בשלימותו. על הדגים מצוירות אותיות דפוס.
- הדביקו את לוח המשחק על שמינית גיליון הבריסטול שנשאער בידכם.

מהלך המשחק:

- אפשר לשחק את המשחק לבד או בקבוצות.
- הניחו את לוח המשחק לפניכם.
- נסו לדוג את "הדגים" מתוך הקערה.
- זהו את האות בכתב רש"י ש"דגתם", והניחו את ה"דג" במקום המתאים לו על לוח המשחק.
- מי שימלא את לוח המשחק שלו מהר יותר, הוא המנצח.

מתוך החוברת לתלמיד "רש"י", האישה הכתב הפירוש

© כל הזכויות שמורות לתמיר, מוציאים לאור ירושלים

מתוך החוברת לתלמיד "רשי"י", האיש הכתב הפירוש
© כל הזכויות שמורות לתמיר, מוציאים לאור ירושלים

מתוך החוברת לתלמיד "רשימי", האיש הכתב הפירוש
© כל הזכויות שמורות לתמיר, מוציאים לאור ירושלים

2. יומנו של רש"י

לפניכם יומן, שנמצא מעובונו של רש"י.
לצערנו חלק מהמילים נשמטו עקב ריבוי השנים.
נסו להשלים את המילים החסרות בעזרת קורות חייו של רש"י שהופיעו בגיליון הקודם של "מדי חודש
בחודשו".

יומני היקר,
זה קוב אני _____ בן _____.
אחמול נעשה לי נס גדול. לי ולכל יהודי פרג.
קר העיר פרג ניסה להוכיח שהדת ה _____
אינה טובה.
הוא אסר אותי בביתו וקרא ל _____ כדי שישכנע
אותי לעזוב את _____.
רק נכנס הבישוף ומיד _____ אותי.
נפלנו זה על אוזארו של זה בכני מתוך שמחה.
הבישוף שאל אותי:

ואני עניתו לו שיעשה חסד עם אחיי ה _____.
ואכן ליהודי פרג מאותו רגע היתה _____.
אני חייב לקוב לכתוב את פרושיו ל _____,
אז אשתדל לחזור _____.

על פי תולדות רש"י והרמב"ם, כתיבה ועריכה מיכל בלאו (שינובר), בהוצאת מכון מופת

א. שעשועון מילים על פרשת השבוע
 בכל חידה מבוקשים שני מושגים המורכבים מאותיות זהות ובשינוי סדר האותיות, כאשר אחד משני המושגים לפחות קשור לפרשת השבוע.

<u>תשובה</u>	<u>מי יודע</u> תולדות
(איש-תם / תאשים)	1. ליעקב קווי אופי ותטיל דופי
(פיכל / כלפיי)	2. שר צבא של... וביחס אל...
(מטעמים / מעט מים)	3. בפרשתנו מכינה רבקה וב"חיי שרה" ביקשה מרבקה
	<u>ויצא</u>
(זלפה / פולה)	1. לצידה של לאה וסטתה בעיניה
(נקודים / נוקדים)	2. מן הצאן המופרשים וישוב מן היישובים
(גלעד / גלעד)	3. הר על יד ויד על הר
	<u>וישלח</u>
(פנואל / אלפון)	1. שם מקום – משמעות נוספת ומסודר לפי הא"ב
(עברתם / מערכת)	2. יעקב ללוי ולשמעון ובכל עיתון

3. חרפה לבני יעקב
ועל פניה של אם יעקב

וישב

1. לטבחים ולאופים

בפרשה שם

ועוגיה עם קרם

ליוסף נתן אירות

ומאפה לקינוח

2. בית סוהר בפרשה

ותרופות ברשימה

3. ישתחו

וישתחו

(ערלה / רעלה)

(פוטיפר / פטיפור)

(משמר / מרשם)

(אלומים / לאומים)

(בר / רב)

(אמתחתו / את חמתו)

(שבליים / בלשים)

(אתונות / תאונות)

(למחיה / מחילה)

(גשנה / נגה"ש)

מקץ

1. היה ליוסף

והיה לעשו

2. בפרשה ניכר בשקו

ובאיכה ניכר בכעסו

3. מופיעות בפרשה כדימוי

ועובדים תחת כיסוי

ויגש

1. נשאו מנחה

ובארץ מכה

2. לפרנסה

ולצליחה

3. לכיוון הארץ

ועל סביבון בחו"ל

ויחי

1.	ובראש הברכה הידועה
ונמצאת בעבודה
נותן את הברכה
וההיפך ממנוחה	(המלאך / מלאכה)
2.	מקורה בעליונים
ומבני השבטים	(נשמה / מנשה)
3.	ביטוי ראובני
וישוב צפוני	(יתר-עז / זרעית)

שמות

1.	ותלד בן ויקרא את שמו...
ובין השופטים למוצאו	(גרשם / שמגר)
2.	ד' את אביו שולח
ומשלח	(גרשם / משגר)
3.	לצאן לרוויה
ולמניעת הרטבה	(רהטים / מטריה)

וארא

1.	לא הזכו במצרים
ובכניסה לירושלים	(אפילת / ליפתא)
2.	הלשון החמישית בחג הדילוג
וב"הלל" מועמדת לדילוג	(הבאתי / אהבתי)
3.	קרה לאש בשמים
ומתפצלת לשתיים	מתלקחת / מתחלקת

החידות מתוך הספר "תורתך שעשועי", מאת זאב פרנק
ניתן להשיג בחנויות, פרטים בטלפון 052-8915600

ב. פרשת השבוע לנוער - חידון ברשי"י

פרשת תולדות

מניין לומדים:

1. שמיד לאחר נפילת מלכות עשיו תעלה מלכות ישראל?
 2. שהמנהג הוא שאבלים (לא עלינו) אוכלים ביצים או דברים עגולים?
 3. שכל האמור בעניין הברכות עם עשיו ויעקב קרה בפסח?
 4. שרשי"י היה עניו?
- שאלת השאלות: עשיו היה רשע, מניין??? (לפחות שלוש הוכחות).

פרשת ויצא

מניין לומדים:

1. שכל זיוה והדרה של העיר יוצא כאשר צדיק עוזב אותה?
 2. שכל שנות לימודיו של יעקב בשיבת שם ועבר לא ביטל לרגע תורה?
 3. שאליפו שהיה בנו של עשיו היו לו תכונות טובות?
 4. שמי שאין לו בנים חשוב כמת?
- שאלת השאלות: מדוע גנבה רחל את התרפים? (שלושה הסברים).

פרשת וישלח

מניין לומדים:

1. שיעקב חצה את הירדן בדרך נס?
 2. שהצדיקים ממנם חשוב להם והם משתדלים לא לאבד אפילו דבר פעוט?
 3. שיש איזון בטבע ואם השמש שוקעת פעם לפני הזמן, פעם אחרת תזרח לפני הזמן?
 4. שמי שמוסר עצמו על עניין מסוים הוא קשור לו יותר מאחרים?
- שאלת השאלות: האם המאבק עם המלאך היה חלום או אמיתי? (שתי הוכחות).

פרשת וישב

מניין לומדים:

1. שאחי יוסף למרות שנאתם ליוסף לא דיברו אחד בפה ואחד בלב?
2. שיוסף היה דומה ליעקב אביו הן בפניו והן במאורעות חייו?

3. שהיתה תורנות בין השבטים וכל אחד שירת את אביו (יעקב) יום שלם?
 4. שפרץ וזרח היו צדיקים?
- שאלת השאלות: מדוע ד' לא גילה ליעקב שיוסף חי והאחים מכרדו? (לפחות שתי סיבות).

פרשת מקץ

מניין לומדים:

1. שפרעה זכר את החלום שחלם ושכח את פתרונו ונבוכדנצר (דניאל ב) שכח את החלום ופתרונו?
 2. שאין טובתן של הרשעים שלימה?
 3. שכדי למנוע מהחיטה להרקב שמו בתוכה עפר מאותו מקום שקצרוה?
 4. שהשבטים התחרטו על יחסם ליוסף והחליטו לחפשו ולפדותו בכל מחיר?
- שאלת השאלות: "חמש ידות" (מג:לד). היכן בצמד מילים אלו רמז עניין מ"על הניסים"? המילה "חנוכה" נמצאת בפרשתנו (פרק מג) בעירבוב אותיות, היכן?

פרשת ויגש

מניין לומדים:

1. שיוסף לא רצה להכלים את אחיו מול המצרים?
 2. שאחת ההוכחות של יוסף שהוא יוסף הייתה שדיבר עברית?
 3. שיעקב לא רצה ליהנות מהכסף שהרוויח בחו"ל (אצל לבן)?
 4. שיעקב דאג למוסדות החינוך מראש לפני ירידתו למצרים?
- שאלת השאלות: "ויבך על צואריו עוד" – מי בכה יעקב או יוסף (הבא שתי דיעות)?

פרשת ויחי

מניין לומדים:

1. שהחסד שעושים עם המת (כגון לווייה, קבורה) הוא חסד של אמת?
 2. שאין לפגוע במי שעשה מעשה רע אלא יש לתקוף את מידותיו והתנהגותו ולא אותו אישית?
 3. שיעקב צפה את השלבים השונים בהתפתחות ממלכת יהודה?
 4. שבלימוד התורה חשוב לא לאבד אף רגע?
- שאלת השאלות: האם בסוף ימיו ידע יעקב את האמת על מכירת יוסף? (שלוש הוכחות לכל דעה).

פרשת שמות

מניין לומדים:

1. שיוסף נשאר צדיק למרות שהגיע למלכות?
 2. שהמרים יד על חברו (אפילו לא הכהו) נקרא רשע?
 3. שמשוה הרג את המצרי על ידי הזכרת השם המפורש?
 4. שידה של בתיה התארכה באופן פלאי?
- שאלת השאלות: כשכר למילדות ד' עושה להם "בתים" – מהם ה"בתים" (שלושה הסברים).

פרשת וארא

מניין לומדים:

1. שחלק מאבני הברד נשאר באוויר כאשר פסק הברד?
 2. שאסור לפגוע במי שעזר לך בעבר?
 3. שהסדר של המכות היה מתוכנן והייתה לו מטרה מיוחדת?
 4. שעדיף להיות גמיש (לדעת לוותר) ולא להיות קשה (עקשן)?
- שאלת השאלות: דצ"ך עד"ש באח"ב – מדוע סידר רבי יהודה את המכות בסדר זה? (שלושה פירושים).

על פי "הגיגי פרשה", מאת מרדכי אפרתי

(הפתרונות לחידון בסוף הגיליון)

הזית

הזית, אחד משבעת המינים שנתברכה בהם ארץ ישראל. בשם זית נקרא גם העץ וגם פרו. שורשיו קצת מעמיקים בקרקע ופושטים בסמוך לפני הקרקע, גזעו עבה, ועל פי רוב פתול: נופו עשוי בדים עבים וסבוכים. עליו ירוקים בצדם העליון וצדם התחתון כעין הכסף, קשים הם כעין העור ומתקיימים על העץ כל השנה. הזית פורח בראשית הקיץ, בתפוחות של פרחים קטנים ולבנים, הערוכים אשכולות אשכולות. הפרי מורכב מארבעה חלקים: הקליפה הדקה, הציפה הבשרנית, הגלעין הקשה והזרע שבתוך הגלעין. זני הזית "זית אגורי" - גודל בינוני, כשמו אגור שמנו ברדת הגשמים, "זית נטופה", "בישני", "שפכוי", "זית נודיין". יש זיתי אכילה וזיתי שמן. ברכתו בורא פרי העץ.

פירות הזית מכילין שמן משובח, השמן משמש מימי קדם ועד היום לבעירה, למזון, תמרורים, רפואה, תעשיית סבון וכדו'. הרומאים השתמשו בשמן רותח במלחמותיהם. הזיתים בארץ מבשילים כמעט בעונה אחת, שנה אחת מניב הרבה ושנה שלאחריה מעט.

הפקת השמן

שלושה שלבים עיקריים בתהליך הפקת שמן הזית. השלב הראשון הוא שלב הריסוק, בו מרסקים את הזיתים והופכים את הפרי לרסק.

השלב השני הוא שלב הסחיטה או הכבישה בו מפעילים לחץ על רסק הזיתים וגורמים להפרדת המוצק מהנוזל. המוצק נקרא גפת בעוד שהחלק הנוזלי נקרא מוהל והוא מכיל שמן ומים.

השלב השלישי הוא שלב ההפרדה שבו מפרידים בין המים והלכלוך לשמן.

בעבר נעשתה ההפרדה על ידי כך שהיו מחכים עד שהשמן יצוף על פני המים, תהליך שלקח לפעמים הרבה מאוד זמן. היום נעשית ההפרדה בשיטת המפריד הצנטרפוגלי, האנכי או האופקי.

ישנן דרגות שונות של "כתית" (כבישה קרה) המאפיין סוגי שמן זית שונים, מכתית מעולה, שהוא הסוג האיכותי ביותר, דרך כתית רגיל ועד לשמן זית למאור, שהוא הסוג הירוד ביותר, וזאת בהתאם לדרגת החמיצות של השמן.

אין הבדל באיכות בין שמן נקי (מסונן) לשמן שלא עבר תהליך סינון (בלדי).

שמן למאור היה משמן הזית ולא שמן אחר, שמן צלול, בלי שמרים כתוש היוצא מן הזית על ידי כתישה במכתש ולא על ידי לחץ או דריכה בבית הבד או טחינה. שמן כזה הוא זך ביותר ויפה למאור. השמן בבית

המקדש היה בו שימוש יום יומי להדלקת המנורה והדלקת נר התמיד.

תכונות שמן הזית:

- כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה, כך שמן הזית משיב לימוד של שבעים שנה (הוריות יג, ב).
 - שמן הזית הוא המזון הדומה ביותר בהרכב חומצות השומן שלו לחלב אם.
 - לשמן הזית אין חלופה בשום שמן צמחי אחר.
- השימוש בשמן הזית מסייע:
- לשיפור תנועתיות המעיים ומניעת עצירות.
 - לצמצום שטח פצעי כיב קיבה (אולקוס).
 - להגברת הפרשת מיצי מרה וצמצום הסיכוי להיווצרות אבני מרה.
 - לצמצום שיעור התמותה ממחלות לב הודות לשיפור בזרימת הדם.
 - לריכוך העור, לצמצום דלקות עור וספחות ולטיפול בכוויות.
 - לעיכוב תהליכי הזדקנות של תאי הגוף.
 - לעיכוב בריחת הסיידן מהגוף.
 - לשיפור הגדילה וההתפתחות אצל ילדים.

הזית באמנות

סמל המדינה מנורה וענפי זית: "ראיתי זחנה מנורת זהב כולה... וזבעה נרותיה עליה... ושניים זיתים עליה" (זכריה ד, ב-ג), ענפי הזית שסביב המנורה הם המקור לאור המנורה, שמן הזית שימש להדלקת המנורה בבית המקדש, שני ענפי הזית מסמלים את הכהן הגדול ממשפחת אהרון הכהן והשני המלך מבית דוד. את שניהם היו מושחים בשמן המשחה העשויה משמן זית. ענפי הזית מציינים את השאיפה לשלום. עלי זית מעטרים את דרגות הקצינים בצה"ל ואת סמליו. עלי זית מעטרים את סמל האו"ם - האומות המאוחדות.

עצי זית פיארו יצירות נוף ארץ ישראל בכלל והגליל בפרט. נחלת אֶשֶׁר "טובל בשמן רגליו", "מאשר שמנה לחמו".

הזית במקרא

ארץ ישראל ידועה בכינויה ארץ זית שמן... "ארץ זית שמן ודבש" (דברים ח, ח) או "ארץ זית יצהר" (מל"ב, יח, לב).

ישראל נמשלה לזית, לומר לך, מה זית אין עליו נושרין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אף ישראל אין להם בטילה עולמית, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ואמר רבי יוחנן למה נמשלו ישראל לזית, לומר לך מה זית אינו מוציא שמנו אלא על ידי ייסורין (מנחות נג ע"ב). דבר אחר, מה ראה ירמיה למשול את ישראל לזית, אלא כל המשקין מתערבים זה בזה, והשמן אינו מתערב אלא עומד, כך ישראל אינן מתערבין עם העכו"ם. כאשר מערבבים את השמן עם משקה אחר תמיד השמן נתון למעלה, כך ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום ניצבים למעלה מהעכו"ם (שמות רבה לו, א).

"ותבא אליו הזינה לעת ערב והגה עלה זית טרף בפיח וידע נח כי קלו חמים מעל הארץ" (בראשית ח, יא). מעשה זה מביע את התקווה, ראשיתה של תקופה חדשה. אמרה היונה לפני הקבי"ה, ריבונו של עולם יהיו מזונותיי מרובין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם (עירובין יח, ע"ב). "אין לך עץ מר יותר מעץ הזית" (מכילתא ויהי בשלח מה ע"ב). כל העצים כשרים למערכה חוץ משל זית ושל גפן.

הזית במקרא מסמל הוד ויפי התואר, רעננות ופריון. עלי זית שימשו בבית המקדש לנוי (תהילים נב, י), ומעץ הזית נעשו שני הכרובים בדביר (מל"א ו, כג) וגם דלתות הדביר. "עטרה של זית" עיטרה את השור שהובל בתהלוכת הביכורים (ביכורים פ"ג, מ"ג).

שמן המשחה שהותקן לפי הכתוב בשמות ל, כג, שימש לקידוש המשכן וכליו והכהנים, למשיחת מלכים, כלות ומפקדי צבא לפני הקרב. בעתיד כאשר יבוא המשיח ימשחו גם אותו בשמן זית. הרואה זית בחלום שם טוב יצא לו, שנאמר "זית רענן יפה פרי תואר קרא ד' " (ירמיה יא, טז).

הזית בניבים ופיתגמים

נגודל זית - השיעור הקטן ביותר שקבעו חכמי התלמוד במאכלות בדיני טומאה, איסור והיתר וכו' (כלים יז, מ"ח).

השמן מסמל את הרוך והחלקות "רכו דבריו משמן" (תהילים נה, כב), "וחלק משמן חכמה" (משלי ה, ג), "וגהרתם כשמן אוליך" (יחזקאל לב, יד).

השמן מסמל את השמחה "שמן ששון" (תהילים מה, ח).

"אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך", שאין מקבלים הרכבה מעץ אחר, כך אין בהם פסול ממזרות, דבר אחר שעלי הזית ירוקים תמיד, כך יהיו יפים במעשים טובים (תהילים קכח, ג).

"זית רענן יפה פרי תאר" (ירמיה יא, טז), משל לארץ ישראל.

ואין לזית לב, ואולי לכן משכח התלמוד ומטמטם הלב (בראשית רבה לד, א).
שמן הזית מיוחד לחכמה ושכל, מפני שממנו האור אשר השכל דומה לו.

תרופות סבתא

לירידת לחץ דם - מייבשים עלי זית וטוחנים אותם, מוסיפים אותם למים רותחים (5 כפיות עלים לכוס מים), מכסים ומחכים כחצי שעה, מסננים ושותים ללא הגבלה.
נגד שיעול - הכנת סירופ חומרים ל-350 מ"ל: 5 כפות שמן זית, 5 כפות מיץ בצל, 5 כפות מיץ לימון, 5 כפות דבש, 2 כפות ברנדי (לארומה), מערבבים ובויעים כפית לפי הצורך.
נגד שיעול קשה וזרוני - כפית שמן זית מעורבבים בכפית דבש (לא מומלץ לילדים מתחת לגיל שנה).
כאבי אזניים - מערבבים מעט שמן זית עם חומץ של יין ומטפטפים לאוזן מספר פעמים ביום.
נגד קשקשים - לעסות לתוך הקרקפת והשיער שמן זית, לעטוף את השיער בכובע רחצה למשך חצי שעה ולחפור.
שמפו שמן זית - לערבב בבלנדר 2 כפות שמן זית, ביצה אחת, כף מיץ לימון, חצי כפית חומץ תפוחים, והשימוש כשמפו רגיל.

שמן הזית לעזרת היופי

פילינג לפנים - שמן זית ביחד עם סוכר ולעסות את הפנים ולשטוף במים.
מסכה לפנים - ערבבו בבלנדר תערובת חלקה: 3 כפות שמן ו-4 אננסים חתוכים לקוביות (או חצי קופסת שימורים ללא הנוזלים), מורחים על עור הפנים ומשהים למשך כרבע שעה, שוטפים במים פושרים ומנגבים קלות.
טיפול לכפות רגליים - יש למלא קערה במים פושרים ולהוסיף כפית סודה לשתייה וחצי כוס שמן זית. לשים את הרגליים לעשר דקות, לשפשף את העור הקשה ולמרוח בשמן זית.
שפתיים סדוקות - למרוח מעט שמן זית.

מזל טרבסאי

מאת מלכה אהרונוסון

1. נרות דקורטיביים

אין כמו נרות דקורטיביים והרבה אור בחג האורים.

חומרים וציוד:

- צנצנות בגדלים ורוחב שונים
- בקבוקי בושם ריקים שקופים
- בקבוקי תרופות ריקים שקופים
- כל כלי זכוכית קטנים שקופים
- צמר גפן
- שעווה או נרות גדולים
- צבעי פולכרום (הצבע בו הילדים מציירים בגן)
- קוביות קרח

כלים:

- פלטה חשמלית או גזית
- קופסאות שימורים ריקות

תהליך ההכנה:

- לוקחים חתיכת צמר גפן ומגולגלים אותה ביד עד שמתקבל עובי הפתיל הרצוי.
- מכניסים לתוך קופסאות השימורים את השעווה או הנרות וממיסים אותם.
- מכניסים לתוכם חתיכת צבע פולכרום בצבע הרצוי, בכל קופסה צבע אחר.
- מוזגים לתוך הכלי הרצוי את השעווה בגובה 2-3 ס"מ, מכניסים לתוכו את חתיכות הקרח ואת הפתיל.
- יוצקים צבע נוסף 2-3 ס"מ ושוב חתיכות קרח. השכבות לפי גודל הכלי, משהים לקירור למשך שעה.
- הופכים את הכלי, מי הקרח נשפכים ומקבלים נר צבעוני מחורר במקומות שהיה הקרח.
- **הערה:** גודל קוביות הקרח כגודל החורים אותם אנחנו מבקשים לקבל. גם כמות השעווה ניצוק לפי אורך הנרות אותם אנחנו מבקשים לקבל.
- אם לא השגתם כלי יפה, אפשר לשבור בסוף את הכלי, המים יצאו ונקבל נר מחורר.

2. הכנת סביבונים

פלאי הסביבון

שילוב של הספקטרום עם חנוכה

כאשר מלמדים על צבעים והעין, מאילו צבעים מורכב הצבע הלבן ומאילו השחור, איך רואה העין את הצבעים והעברת התמונה למוח. המשחק עם הסביבונים מחדד את הנושא בצורה מהנה ומגרה.

חומרים וציוד:

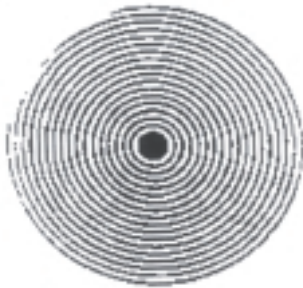
- גולות, שיפודים או מוטות עגולים ודקים (עד 1 ס"מ קוטר).
- דיסקיות עגולות מקרטון לבן קשיח שבמרכזם יש חור, או בריסטול גזור בעיגול.
- החור הוא בקוטר הגולה, או שיפוד או המוט.
- בתחתית המוט נועצים נעץ, כדי ליצור משטח חלק לסיבוב, אפשר גם דיסק משומש.

תהליך ההכנה:

- מציירים על הדיסקית קו חוצה לשניים. צד אחד צובעים בשחור והצד השני נשאר לבן.
- או
- מציירים בשחור לבן את הציור השני.
- מכניסים את הגולה או המוט לחור האמצעי, ניתן לחזק בפלסטלינה או דבק פלסטי. מסובבים את הדיסקית כמו סביבון.

- מסובבים את הדיסקית בחוזקה, בעזרת הגולה או המוט או השיפוד.
- לאחר מספר סיבובים הדיסקית תיראה לנו צבעונית.
- אילו צבעים נוצרים?
- מסובבים את הדיסקית לכיוון ההפוך.
- אילו צבעים נוצרים עכשיו? באיזה סדר הופיעו?
- על דיסקית אחרת מציירים קווים העוברים דרך המרכז. נוצרים משולשים. לצבוע את המשולשים א.
- בצבעים שונים, ב. בסדר של צבעי הקשת, ג. בצבעי היסוד.
- מה רואים בשעת הסיבוב בכל אחד מהסיבובים?
על הדיסקית מציירים ספירלות:

- מה רואים בשעת הסיבוב?
- כשמסובבים לכיוון השני?
- לשם חיזוק אפשר להדביק את העיגול על דיסק ישן (קוטר העיגול לא משנה).

סביבוני הצבע השלישי

- לילדים קטנים אפשר לחלק את הדיסקט לשניים. ממלאים את שני החצאים בשני צבעים המשתלבים לצבע שלישי כמו כחול וירוק או צהוב וכחול.
- כשמסובבים את הסביבון מתקבל הצבע השלישי (לא כדאי לגלות איזה צבע מתקבל).

3. עשרה בטבת

ירושלים הייתה במצור כשנה וחצי. נבוכדנצר שם עליה מצור ואי אפשר היה להעביר מזון ומים. יום העשרה בטבת הוא היום בו חל המצור על ירושלים.

בעבודה זו אפשר להגדיל את תמונות השערים, להדביק על רצועות נייר או קופסאות קרטון, לבנות את חומות ירושלים ולהכין משחק אפשרויות שונות:

1. חיילים נלחמים בשני צידי החומה.
2. לבנות את העיר, בתים, אנשים, רחובות, מכוניות וכו'.
3. רחובות, אנשים, תלבושות - מנסים להחדיר אוכל ומים לעיר.

שער שכם

שער האריות

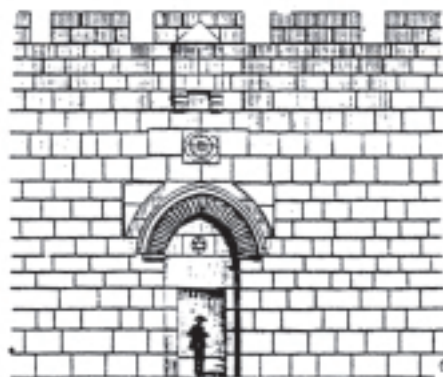
שער ציון

שער יפו

שער הפרחים

שער האשפות

חומר אור-קולי

חנוכה

סרטי וידיאו (המצויים במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- **לאור הנרות** - (יסודי וחטי"ב) - 300 (כ.ר.), 227 (א), 24 - סיפור מלחמת המכבים מופיע בסרט בצילומי ציורים בשיטת האנימציה - עותק אחד של הסרט בשפה האמהרית (בהפקת נהורה).
- **פירסומי ניסא** (יסודי) - 183 (כ.ר.), 25 - חנוכה: פירסום הנס מתבטא בהדלקת נרות חנוכה; הדינים והמנהגים הקשורים בחג (מהסידרה "קשת וענף").
- **החשמונאים** - (יסודי) - 183 (כ.ר.), 25 - הרקע ההיסטורי של חג החנוכה (מהסידרה "קשת וענף").
- **חנוכה - מבט אל העבר** - (על-יסודי) - 534, 329 - מהדורה דמיונית של "מבט לחדשות" מתקופת החשמונאים.
- **חנוכה - חג דתי וחג לאומי** - (על-יסודי) - 536 - דיון בהשתתפות הרב יואל בן נון והסופר יורם קניוק (מהסידרה "שבעים פנים").
- **Hanuka Show** (אנגלית) - (הגיל הרך) - 241 - תוכנית במתכונת "רחוב סומסום" לחנוכה.
- **אורות** - (כל הגילים) - 30, 173 (ר), 390 - סרט אנימציה, המתאר, בשילוב של היסטוריה ואגדה, את סיפור חנוכה ולקחייה לדורות.
- **המכבים** - 502 (ר) (בהפקת גשר).
- **היום השמיני** - 66 (אנג), 535 (ר) - ברקע הסרט ויכוח בין בעל לאשתו אם להכניס את בנם לברית של אברהם אבינו.
- **חגים ומצוות** - 193 (ר) - שבת, כשרות, חנוכה, שופר, מזוזה, תפילין, בהפקת הסוכנות היהודית.
- **חידון** - 239 - בנושא הגבורה היהודית לחנוכה (מתוכנית "פיצוחים").
- **Hanuka** - 782 (אנגלית) - הרקע ההיסטורי של חג החנוכה - דינים, מנהגים ושירים.
- **חנוכה** - 879 - (מסידרת "פרפר נחמד").
- **חנוכה** - 882 - חג מדליק (מסידרת "פרפר נחמד").
- **חנוכה שמח עם אריאלה סביר** - 988 - שירי ילדים.
- **כד השמן של עזריה - ילד בתקופת החשמונאים** - 1117 - תיאטרון בובות של נעה אריאל מספר את סיפורו של ילד בתקופת החשמונאים - אולפני אתרוג.

קישורים לאתרים ברשת לחנוכה

ראה אתר האגף

<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/toranit/haverimlareshet/chageyisrael/chanukah.htm>

מקורות קצרים

<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/toranit/mekorotnose/moadim/chanukah.htm>

קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

2040	- מרד החשמונאים.
2125, 2091	- יהודה המכבי כובש את ירושלים.
2092	- מירושלים לתקוע.
2267	- מאתייפיה לישראל - מסורת חגי ישראל באמהרית.
2261	- מעשה במנורה - תיאור עבודת יום יום במקדש (ע"פ הרמב"ם) בהפקת תלמוד תורה נחלה
2285	Debbie Friedman - Miracles & Wonders -
2392	- שירי חנוכה - מחרוזת שירים לילדים.

שקופיות (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

חנוכיות - (משרד החינוך)

3006	- חג החנוכה
3007	- חנוכה בקהילות ישראל (זאב רדובן).
3029	- ארץ ישראל תחת שלטון יוון ותקופת החשמונאים (זאב רדובן).

שקופיות + קלטת

3014 - חנוכה (בהפקת גנוט, מפעלי נתן מירון).

פתרונות לתשבץ חנוכה

ה	כ	ר	ע	נ	מ	מ	צ	ו	ר
י	ה	ו	ד	ה	ה	מ	כ	ב	י
ס	י	ה	ו	ד	י	ת	ק	מ	
ל	ב	ת	ר	י	מ	מ	ר	א	
ל	ו	י	מ	א	ר	ב	ת	א	
מ	ת	י	ר	ח	מ	ת	ה		
י	ה	ו	ש	ע	ח	נ	ק	י	
ח	ל	נ	מ	צ	ל	ה	ח		
ז	ו	ל	ש	ל	י	ש	ו	ר	
ק	ו	ח	ל	פ	ת	צ			
ו	ח	ג	ה	ג	א	ו	ל	ה	כ
נ	מ	ר	י	ו	ר	ד	פ	י	
י	ס	ו	נ	ל	י	א	ו	ר	ה
כ	ב	י	ש	ה	ג	ב	ו	ר	ה

פתרונות לפרשת השבוע לנוער - חידון ברש"י

פרשת תולדות

1. שנאמר "וידו אוחות בעקב עשוי". לא נאמר "וידו אוחות בו", אלא "עקב עשוי" - סוף מלכות עשיו.
2. יעקב הכין נזיד עדשים ביום פטירת אברהם כיוון שהם עגולים (וכן ביצים) ולא עלינו האבלות היא גלגל חוזר בעולם.
3. יצחק מבקש מעשיו "שני גדיי עיזים" וכי שני גדיי עיזים היה מאכלו של יצחק! אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו והשני עשהו מטעמים.
4. בתורה כתוב שרבקה הייתה "אם יעקב ועשוי". רש"י יכול היה להתעלם מהפסוק אך בכל זאת כותב "איני יודע מה מלמדני".

פרשת ויצא

1. שנאמר "ויצא יעקב מבאר שבע", במקום "וילך יעקב..." , השימוש במילה "ויצא" מלמד שביחד עם הצדיק יצא זיווה והדרה של העיר.
2. שנאמר "וישכב במקום ההוא" התורה מדגישה כי שכב (ישן) דווקא במקום ההוא, כלומר לפני כן, היה בישיבה, כלומר לא ישן.
3. יעקב בוכה כאשר הוא רואה את רחל כיון שלעבד של סבו (אליעזר) היה כסף וזהב על מנת לתת לרבקה ואילו ליעקב לא היה כסף ומתנות על מנת לתת לרחל, מכיון שאלפיזו בנו של עשיו נשלח להרוג את יעקב אך בגלל שהושפע מהחינוך, אותו קיבל מיצחק, לקח ממנו את הרכוש ובכך כאילו המיתו (העניי חשוב כמת).
4. רחל מבקשת "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי", מכאן שמי שאין לו בנים חשוב כמת.

פרשת וישלח

1. שנאמר "כי במקלי עברתי את הירדן הזה", נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן.
2. שנאמר "ויעבר את אשר לו" (לב, כד) כלומר העביר את כל רכושו, ואם כן אם חזר, סביר להניח כי שכח רק דברים פעוטים כמו פכים קטנים.
3. שנאמר "ויוזר לו השמש", השמש זורחת במיוחד בשבילו לפני הזמן בכדי להחזיר את הזמן בו שקעה טרם עת (ראה פרשת ויצא).
4. שנאמר "ויקחו שמעון ולוי אחי דינה", וכי איננו יודעים שהם אחי דינה? אלא כיון שמסרו נפשם להצילה מדגישה התורה שהיו אחיה.

פרשת וישב

1. שנאמר "ולא יכלו דַּבְּרוּ לשלם" כלומר יכלו לדבר עמו כאילו אין בליבם שנאה, אך לא עשו זאת.
2. שנאמר "אלה תולדות יעקב, יוסף בן וכו' " וכי רק יוסף היה תולדתו של יעקב! מכאן שהתורה רוצה להדגיש שהתולדות - המאורעות של יעקב קרו בדיוק ליוסף (וראה רש"י לו, ג).
3. שנאמר "וישב ראובן אל הבור" והיכן היה בעת מכירת יוסף וכיצד השאיר את יוסף בבור? לכן חייבים לומר שהיה **חייב** ללכת לאביו ולקיים **מצוות** כיבוד אב מכיון שזה היה תורו.
4. אצל יעקב ועשיו (צדיק ורשע) כתוב "והנה **תומים** בבטנה" וכאן "והנה **תאומים** בבטנה", כלומר כאן (פרץ וזרח) שונים מהתאומים הקודמים (יעקב ועשיו) מכאן ששניהם היו צדיקים.

פרשת מקץ

1. אצל פרעה נאמר "ותפעם רוחו" ואצל נבוכדנצר "ותתפעם רוחו" - שתי "פעמיות", האחת שיכחת החלום והשנייה שיכחת פתרונו.
2. שר המשקים מזכיר את יוסף לפני פרעה אך עושה זאת בדרך בזויה ומתארו כ"נער, עבד, עבריי".
3. שנאמר "אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה" כלומר עפר "משדה העיר" נתן "בתוכה" בתוך התבואה.
4. שנאמר "וירדו אחי יוסף" ולא "וירדו בני יעקב", כיון שהרגישו כלפיו אחווה, חרטה ורצון לפדותו.

פרשת ויגש

1. שנאמר "ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים", כלומר יוסף לא יכול היה לסבול (להתאפק) ש"כל הנצבים" דהיינו המצרים ישמעו כיצד מתוודע יוסף לאחיו ויתגלה מעשה המכירה.
2. שנאמר "כי פי המדבר אליכם", כלומר: שימו לב, אני מדבר אליכם בלשון הקודש.
3. שנאמר "ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען" ומה עם הכסף שהרויח יעקב אצל לבן בחו"ל? מכאן שלא רצה ליהנות מכך ולקח רק את מה שרכש בארץ כנען.
4. שנאמר "ואת יהודה שלח... 'להורות' ", יעקב שולח את יהודה לפניו למצרים על מנת להקים מוסדות הוראה וחינוך.

פרשת ויחי

1. לפני שיעקב נפטר הוא מבקש מיוסף "ועשית עימדי חסד ואמת" ומהו? "אל נא תקברני במצרים" אלא בארץ ישראל. מכאן שהקבורה היא חסד של אמת, כיון שהמת לא יכול להחזיר ומי שעושה את החסד עושה זאת מתוך ידיעה שלא יקבל על כך תמורה ושלא כמו בחסדים אחרים כגון: ביקור חולים וכדומה שהמבקר מצפה שיחזירו לו ביקור כאשר חס וחלילה יפול למשכב.
2. שנאמר "ארור אפס כי עז". יעקב מגנה ומקלל את קינאתם וכעסם של שמעון ולוי, אך לא אותם ישירות.
3. יעקב מברך את יהודה על ידי זה גם "גור אריה יהודה" בפסוק זה שני דימויים "גור" - אריה קטן וחלש יחסית וזהו רמז לתחילת מלכות דוד כאשר שירת את שאול, "אריה" - אריה במלוא גבורתו, וזה רמז למלכות דוד בשיאה (ואולי למשיח בבב"א).
4. יעקב ממשיך את יששכר, שהוא סמל ללומדי התורה, לחמור גרם "רבץ בין המשפתיים" דהיינו כחמור המהלך ביום ובלילה ומרוב מסירותו הוא נח רק בין המשפתיים - בין עיר לעיר רגיעה זמנית בלבד וממשיך הלאה כדי לא לבטל את זמנו.

פרשת שמות

1. שנאמר "ויוסף היה במצרים". הדבר היה ידוע שהרי הוא נכלל בין שבעים הנפש שהתורה מונה שירדו למצרים ולכן איזכור הדבר בא ללמדנו שנשאר "יוסף" (נשאר צדיק) למרות שהיה מלך במצרים.
2. שנאמר "לרשע למה תכה רעד", "תכה" בלשון עתיד, כלומר טרם הכהו ובכל זאת כבר קרא לו רשע.
3. שנאמר "הלהרגני אתה אומר", כלומר הרוצה אתה להרגני באמירה (על ידי הזכרת שם ה') כמו שעשית למצרי.
4. שנאמר "ותשלח את אמתה" כיצד הגיעה אמתה (ידה) עד לתיבה הרי בתיבה הייתה על שפת היאור, מכאן שאמתה התארכה.

פרשת וארא

1. כאשר משה התפלל נאמר "ויחידלו הקולות והברד, ומטר לא נתך ארצה", כלומר היה ברד באוויר אך הוא לא ניתך ארצה אלא נשאר באוויר.
2. היאור הציל את משה כשהוחבא בתוך קני הסוף ולכן לא ביצע משה את מכות הדם והצפרדעים שהיו ביאור בכדי לא לשלם רעה למי שהצילו.

3. כאשר כובשים עיר, ראשית, פוגעים במקורות המים שלה, לאחר מכן תוקעים בשופר כדי להבהיל את יושבי העיר, כך גם סודרו המכות, ראשית מכת הדם כדי לפגוע במקורות המים, שנית מכת הצפרדע, כדי להמם ולהבהיל את המצרים מרעש הקרקורים.

4. במכת הברד, הפשתה והשעורה שהיו קשים (כיון שהיו בסוף גדילתם) נשברו על ידי אבני הברד הכבדים, אך החיטה והכוסמת שגדילתן נתאחרה (כי אפילות הנה) ולכן טרם התקשו, והיו גמישות, אבני הברד, נפלו עליהן אך לא שברו אותן.

